

Spomini.

Tresócih rók iztiče
V predalih žena siva:
Nekdanjih časov priče
Predalce vsako skriva.

Svetuíce čudotvorne
Iskrí se tù svetinja:
Pred žéno dóbe zorne
Odkriva se blaginja!

Tedáj je še verjela
Svetinji čudoviti,
Mladenka je vesela
Svet mogla ves ljubiti...

Tù cveti posušeni:
Na njé in dróbné liste
Okó zrè blédi ženi,
Zrè čas ljubezni čiste!

Kakó je takrat pila
Ljubezni slast in togo...
Ta dóba je minila
In mnogo ž njo, premnogo!

Tù dragi še spomini,
O milih znancih priče:
Vsi v grobni spé globini,
A ljubi jih mrliče!

Kar bolečin užila,
Kar slasti mogla piti,
Nikdár ni pozabila,
Ni mogla pozabiti...

Kadár takó pobožno
Svetinje té odkriva,
V samoti svoji tožno
Premišlja žena siva:

Prišla je srcu zima,
A mislij ni ji vzela —
Da ni spominov nima,
Kakó naj bi živila? —

A. Funtek.

Iz arhiva.

Povest.

Spisal Fr. Gestrin.

(Dalje.)

alo zelenja in cvetja, malo rôse, malo v nji kopajočih se medlih solnčnih žarkov, malo prezorne meglíce — in vender je bilo jedno najkrasnejših juter, kar jih rodé prvi dnevi meseca kimovca.

Ni še bila polušesta ura, ko je že lesniški sodnik hodil pred čitalnico in nadzoroval društvenega slugo, znašajočega razna krepčila na dva vozova.

Točno ob polušesti uri sta se bližala, kakor bi se bila dogovorila, oba pisárja vsak s svoje strani čitalnici.

Dasi ni bilo mraz, dà, niti hladno, zavil se je Jaka Suša vender v težak pléd do pod očíj. Prišedši do vóz je voščil sodniku pohrkujé dobro jutro.

»Vedno še hripávi, gospod Suša?« vprašal je sodnik.

»Vedno, gospod sodnik, vender nekoliko boljši od včera. Popil sem sinoči dva punša in pomaglo je nekoliko,« odgovoril je lesniški tenorist z glasom, iz katerega bi nihče ne razbral tenorja ter v dokazilo svojim besedam dvakrat močno zahrkal.

Viri pa nam pripovedujejo, da Jaka Suša prejšnji večer ni punša niti videl, marveč pil je najprej surovo, potem pa vréto vino in pil je obojega toliko, da je bil prav dobre volje in je s svojim tovarišem z najčistejšim glasom prepeval.

Skoro so se jeli zbirati tudi ostali izletniki, in ko je v lesniškem cerkvenem stolpu udarila šesta ura, bili so že vsi na mestu — razven koncipijenta Orla.

Suša se je ponudil, da ga gré klicat, kajti zbal se je, da bi črtali s programa »Domovino«, ako ne pride koncipijent-baritonist. V »Domovini« je namreč hotel naš pisár pokazati, da ima, akoravno že ohropéli, svoj glas v oblasti, in gotov je bil, da bode žél neizmerno pohvalo.

Skoro se je vrnil s koncipijentom, kateri si je mël zaspane oči.

Ko je okrajni komisar izprožil na Orla še nekoliko vsakdanjih dovtipov, posedli so na vozova in oddrdrali izpred čitalnice.

Bilo je vsega skupaj kakih dvajset izletnikov. Nekateri radi pôsla zjutraj niso mogli z dómi, a obljubili so, da se pripeljejo po kosilu v Sotesko. Kodrân in Pavel pa sta imela čakati vóz v Kotu, mimo katerega je držala cesta.

Dasi so nekoliko tesno sedeli na vozéh, kalilo jim to ni dobre volje, katera je odsevala slednjemu družábniku raz obraz in zvenela iz glasú. Sósebnó je bila vesela gospá Pavlina Koprivčeva, katera si je vedela prostor izbrati takó, da je moral sesti koncipijent poleg nje, kar je ta sevêda rad storil.

Se je li gospá Pavlina veselila krasnega jutra, ali bližine doktorja Orla, ali odsotnosti svojega soproga, katerega je služba ovirala, da se že zjutraj ni udeležil izleta, ne vemo.

Jedva sta zavila vozova iz trga proti Kotu, že se je iz veselih mladih grl zibala zvonka pesem po voljnem zraku v prebujajoči se svet. Po pesmi so se čule šale, zabavljice in zopet pesem, dokler nista vozova obstala pred málinom, kjer sta ja pričakovala Kodrân in Pavel.

Po običnih pozdravih sta sedla naša znanca na prvi voz, Kodrân k Olgi, Pavel poleg Lisjaka. Jelice ni bilo.

»Kje pa imate svojo gospodičino sestro, gospod Pavel?« zaklical je z drugega vozá okrajni komisar.

»Domá je ostala, glava jo bolí,« odvrnil je Pavel, ko se je voz že zopet začel premikati.

Za nekoliko sta petje in pogovor na obeh vozéh potihnila, ali samó za nekoliko. Kmalu je začel okrajni komisar z ne baš zvenečim glasom začetkoma záse, a vedno glasneje: »Barčica po morji plava . . .« in vsi pevci in pevke so mu pomagali.

Meroma v pol ure so dospeli v Sotesko in poskakali raz vóz.

Bilo je, kakor da priroda v Soteski še dremlje. Gladina ríbnika, v katerem so se zrcalila mirno, mrtvo stoječa drevesa, bila je gladka kakor steklo. Cvetice ob njega brégu niso še odprle svojih čašic, temveč povešaje pisane glavíce dremale so tiho. Tudi ptičjega petja ni bilo čuti. Samó iz goščave na hribu so se čuli udarci sekire kakor zamolkel jek.

Dasi so bili izletniki razven Kodrána že večkrat v tem divnem kraju, vender je napravila ta mrtva, tožna veličastnost mogočen vtisek nánje.

Nekako jednak vtisek čutiš, ako stopiš za večera v veličastno ali zapuščeno in razpadajočo cerkev. Slike po stenah ti je zakril mrak, le semtertja blestí iz teme pozlačen okvir medlo naproti. Pred velikim oltarjem, čegar obrise jedva moreš ločiti v temoti, tožno brlí večna luč. Nikogar ni v cerkvi in tebe obhajajo ozbiljna, tesna, a po-božna čustva.

In vender je bila Soteska veličastnejša. Zavest, da je cerkev postavila človeška roka, odvzame zgradbi polovico poezije. Sotesko pa si je ustvarila priroda sama v čast in slavo. . .

Jedini, ki se ni brigal za veličastno lepoto, bil je okrajni komisar. Ko se je okrepčal s požirkom slíovovke, katere v takih slučajih Jože Lisjak nikdar ni pozabil vzeti s seboj, poiskal je pripraven prostor, kjer naj bi se kuhal guljaš.

Sodnik je bil zadovoljen s prostorom in privlekel iz košáre ogromno pônev.

Komisar pa se je napravil s Pavlom in obema pisárjema nabirat suhljádi.

Ostali izletniki so se razšli po dva ali po več jih skupaj na vse strani, obljubivši, da se vrnejo, kadar bode guljaš pripravljen.

VII.

Da te ljubim, ti je znano.

S. Jenko.

Kaj je hčerki vroče lice,
Lasci razmeteni?

I. Jenko.

Olga in Kodrán sta se ločila ne vedoč kdaj od ostalcev Korakala sta počasi ob ribniku, na čegar skrajnem konci, prav v vznožji hriba, je stal lesen križ. Streha nad razpélom je bila strohnela in padla na tla. Ob trhljem stebri se je ovijal bršljan. Okrog križa pa so se, Bog zna odkod, zasejale koprive in bohotno se dvigajoč zatirale rast bršljanu.

Bodo li jo zatrlé? — Po prirodnih zakonih gotovo!

»Podoba vere«, mislil je Kodrán stopajoč mimo žalostnega spomeníka še žalostnejšega dogodka.

Namenila sta se na vrh hriba, odkoder se je odpiral lep razgled na Lesnice.

Stopala sta po mehkem mahovji in malo govorila. Olga je odtrgala spótoma kako cvetico ali resje. Rosa je blestela po pajčevinah, katere so se razprézale čez pot z veje na vejo.

Prej, nego je mislil Kodrán, dospela sta vrhu hriba.

»Poglejte, gospod doktor, kakó krasno!« vzkliknila je razveseljena Olga ter pokazala s solnčnikom proti Lesnicam. »In naša hiša se tudi vidi, vidite, ona-le, iznad katere se dviga dim.«

»Res lepe so Lesnice, in gotovo mi bode težko delo, ločiti se od njih,« odgovoril je Kodrán.

»Ali mislite odpotovati?« vprašala je Olga.

»Vedno ne morem tu ostati, dasi bi rad. Čez zimo pa menda še prebijem, osobito radi tega, ker sem našel v arhivu mnogo važnih dokumentov za našo zgodovino, katere mi je preučiti.«

Kodrán je sédel na nizko, z mahom obraslo steno, zadnji ostanek nekdanj imenitne rómarske cerkvice.

»In ko odidem, pozabili me bodo vsi tukajšnji znanci, kakor je ljudstvo pozabilo tega zidovja, okrog katerega se je svoje dni takó rado zbiralo.«

Pokazal je razvaline.

»Mislite li res, da Vas bodo vsi pozabili?« vprašala je Olga poudarjaje besedico »vsi«.

»Ali morda ne?«

Olgi je prišlo na misel, da bi ne bilo nápačno, ako bi povabila očí, in storila je takó ter zamolklo odgovorila:

»Jaz gotovo ne — nikdar!«

Rdečica ji je obila lici. Nekatere ženske zardé se, kadar hočejo. —

Prijel jo je za roko.

»Ali naj ti verjamem, Olga?« vprašal je z drhtečim glasom.

»Lovro!« karala ga je Olga ljubeznivo in solze so ji zaigrale v lepíh očéh.

Tudi solzé se nekatere ženske, kadar hočejo. —

Strastno jo je pritisnil k sebi . . .

Vračaje se s hriba sta molčala še bolj, negoli prej, ko sta stopala navzgor. Toliko več so govorili njiju pogledi.

Bila sta že skoro pri lesenem križi, ko ja je ustavil neki šum.

Kakih deset korakov od njiju so trije gabri takó nizko k tlom sklonili svoje veje in jih zapleli takó gosto drugo v drugo, da so se sklenile v steno skoro neprezorno.

Izza te stene je prihajal šum.

Olga in Kodrán sta upirala oči in — kar sta videla, spravilo je oba nekoliko v zadrego.

Za košatimi gabri sta stala gospá Pavlina in koncipijent Orel. Objel jo je bil okrog pasú in ji strastno poljubljal usta in oči. Ona se ga je oklenila z obema rokama okolo vratú in mu z isto strastjo vračala poljube. V razburjenosti svoji ni opazila, da so se ji razpleli lasje in vsuli na okrogli rami.

Kakor bi bila oba istih mislij, odvrnila sta se Olga in nje spremljevalec od tega prizora in krenila po poti mimo križa.

Kodrán je nalašč tiho zakašljaj, potem pa je Olgi jel govoriti o krasoti prirode, katera časih človeka popolnoma omami.

Pavlina je čula Kodránov glas in ozrša se ugledala skozi veje našo dvójico. Prepričana pa je bila, da nje in koncipijenta Lovro in sestra nje nista videla.

Naglo je stopila z Orlom za našima ljubimcema.

Dasi sta koncipijent in davčnega nadzornika soproga brez nobene zadrege govorila o raznih vsakdanjostih, dasi se idoč s Kodránom in Olgo nista niti ozrla drug na drugega, izdajala so vendar njiju razpaljena lica prežite tihe sreče. —

Četvorica je baš dobro došla do ostalih izletnikov, ki so seděč po tleh in trhlih parobkih uživali po sodniku in njega pomočnikih pripravljeno jed. Čula je namreč zanimiv pouk okrajnega komisarja, kakó se najpraktičneje lové divje race.

»Sam Strnad mi je pripovedoval, kakó jih je lovil,« kričal je komisar malone jezno, kakor bi mu kdo ugovarjal. »In prav tu-le jih je lovil,« zatrjal je kažóč na ríbnik.

»Kakó pa, kakó?« vpraševala ga je nestrpna družba.

»Jako primitivno, gospóda moja, jako primitivno in vendar takó uspešno, kakor bi se nihče ne nadejal. Poslušajte torej! Vi vsi veste, kateri pa ne veste, tistim povem jaz, da se divje race kàj rade zbirajo na tem-le ríbniku. To je védel tudi Strnad. Dolgo časa je premišljal, kakó bi si najceneje priskrbel ráčje pečenke na mizo, napósled si je izmislil pravo. Šel je na njivo, odtrgal ondu veliko bučo, iztrébil jo, izdolbel usta in oči ter jo vrgel v ta-le ríbnik. Buča je plavala po vodi, a race niso plavale več. Bale so se buče in se niso spuščale na ríbnik. To pa je bilo le nekaj dnij. Končno so se privadile buče in plavale so zopet po ríbniku, kakor prej, ko je ni bilo. Zdaj se je zdel

Strnadu čas ugoden. Nekega dné, ko se je zibala in potapljala mnogo-glava jata rač tu-le po vodi, priplazil se je slekši se v goščavi, ne da bi ga bile ptice videle, do ribnika in pod vódo do buče, kateró si je počasi nateknil na glavo. Mirno se je potem buča bližala racam ne-skrbno zibajočim se po vódni gladíni. Ko se je približal raci po iz-težáj daleč, zgrabil jo je za nogi ter jo potegnil pod vódo, kjer ji je zavil vrat. — Dvanajst jih je naložil na ta način, in brez puške, go-spôda, brez puške!»

»Z bučo!» dejal je koncipijent in pomembno pokimal sodniku.

»Z bučo«, povzel je komisar, »z bučo, pa dvanajst v pol ure!»

Družba se je le na tihem smijala, ker na takó vesel dan ni ho-tela žaliti neradovoljno zabavnega pripovedovalca.

»Ali kadrilja, gospôda, kadrilja, kaj bode s kadriljo,« jel je kli-cati Jože Lisjak, ki se je prav za denašnji izlet naučil jako zamotan finale.

»Prej bodemo peli«, ugovarjal je svojemu tovarišu Jaka Suša, ki je težkó čakal, da »očara« poslušalce z milobo in zvočnostjo svo-jega tenorja.

Ne vemo, kakó bi se poravnali nasprotni mnenji obeh pisárjev, da ni posegla gospá Pavlina vmes.

»Bolje je, da plešemo,« dejala je, »petje prihranite za popóldne, ko dojdejo tudi še ostali čitalničarji.«

Suša je bil takoj zadovoljen, kajti če je imel več poslušalcev, rajši je pel.

In plesali so kadriljo. Čitalniški sluga je tlačil škripajočo harmo-niko, po mehki travi pa so se vrteli radostni plesalci.

Kodrán je plesal z Olgo, a samó médla sta ples. Aranžer se je jezil in dvakrat je že strogo opomnil Kodrána, naj pazi. Lisjak pač ni vedel, kakó važne pogovore imata zaljubljenca.

Olga je namreč pripovedovala Kodránu dogodek s Štipkom Zgago in vzroke, ki so jo napotili do takega koraka.

Sevéda mu je vso stvar slikala smešno in v najlepši luči, nikakor ne sebično, kakeršna je res bila.

Dasi se je Lovro smehljaj, čutil je vender v svoji notranjosti, da ga je pripovedovanje njega ljubimke neprijetno dirnilo. Nje be-sede so se mu zdele ledena sapa, brijóča čez mlado cvetje njega lju-bezni. —

Vender razmišljati o vsem zdaj ni utegnil, osobito ne, ker ga je Lisjak zopet opomnil, naj vsaj pri finalu pazi, češ, da je jako težaven.

In plesal je finale in molčal.

Olga je jela uvidevati, da mu je prezgodaj razodela dogodek z Zgago. A tolažila se je, da se bode dalo še vse popraviti.

»Malo solz in malo jezne šóbice, pa bode zopet krotak kakor jagnje,« mislila si je.

Po kadrilji je šla večina družbe na hrib k razpali cerkveci.

Komisar in oba pisárja pa so legli pod búkev in jeli mešati kvarte.

Kodràn je hotel biti sam, da bi premislil o tem, kar mu je pripovedovala Olga, zato je izjavil družbi, da ne gré ž njo, ker je prišel baš pred kadriljo raz hrib.

Ko je Olga to čula — tudi ona ni hotela iti z ostalo družbo.

Kodrána je to razdražilo, kajti védel je, da je déklica samó zaradi njega takó ravnala, in hotel jo je jeziti.

Od svojih dijaških let že ni imel Lovro kvart v roki, in ako bi mu bil kdo pozneje prerokoval, da bode še kdaj v svojem življenji kvartal, rotíl bi se pri vseh bogovih, da bi bilo to nemóžno. Danes pa je prisédel k zbrani trójici in začel metati kvarte.

Olga ga je vidčč, da se je ogiblje, pogledala strupeno in odšla na breg ribnika. Mehanično je metala ribam drobtine, v prsih pa so ji plále strasti.

»In vender bode moj, mora biti!« ponavljala si je tiho.

Izletniki se še niso vrnili s hriba, ko se je na cesti od Kota prikazal koleselj. Kmalu se je približal toliko, da so se dali razločiti prihajalci.

Bili so mati župánja, Jelica in nje brat.

»Ravno zdaj«, zamrmral je jezno komisar, vrgši izvrstne kvarte. s katerimi je hotel igrati »solo«, na stran in z najslajšim obrazom priklonivši se materi župánji in nje hčerki.

»Skoro ne bi bili prišli, ali Jelica je le silila in silila. Zbali smo se dežja,« rekla je mati župánja.

Res so se od juga jeli dvigati temni in deževni oblaki ter preprezati nebó. Listje po gozdu je čudno šumelo, kakor šumí le pred nevihto. Po ribniku so se vili kolobárci.

Kmalu potem, ko so se vrnili izletniki s hriba, bilo je že vse nebo zagrnjeno s temnosivimi oblaki in preostajalo ni družega, nego posésti na vozove in vrniti se v Lesnice.

Jaka Suša je sicer zagotavljal, da se bode še vse »prevleklo«, ko ga pa družba ni hotela poslušati, sédel je na voz in tiho zaklel. In kaj bi ne? Saj mu je splavala »Domovina« po vódi!

Tudi okrajni komisar ni bil zadovoljen z izletom. Sinoči je še v postelji računal, koliko si bode prisušmaril pri taroku — in dobil je le nekaj desetic.

Olga je sedla jezna na Jeličino mesto v kolêselj.

Mislila je, da bode s tem dražila Kodrána, ali varala se je ljuto. Lovro je bil vesel, da se ga je ogibala. Sedèl je na zadnji klopi lójternika in gledal spredaj sedečo Jelico, ki se je živo razgovarjala s sosedom si — Pavlom.

Snela je klobuk z glave in sapa je vila nje lasé. Kodránu pa je nehoté prišla na misel židovska poslovice, da tičí za vsakim ženskim kodrom tisoč vragov. — Danes je pač sovražil vse ženske. . . .

Niso še dospeli do Kota, ko se je začulo ótlo grmenje, in jele so padati debele kaplje.

Vozniki so pognali konje.

V Kotu je Kodrán stopil z voza ter se poslovil.

Pavel in vsa družba so ga sicer silili, naj gré v Lesnice, kjer bodo nadaljevali ponesrečeno zabavo, toda on se je izgovarjal, da ga hoče glava boleti.

Prišedši v svojo sobo je odprl okno na iztežáj in gledal za vozovi. Ko so mu ti izginili iz očíj, umeknil se je od okna in stopil nekolikokrat po sobi semtertja.

»Neizrečno sem bil bedast«, siknil je med zobmi in segel po smodko v žep.

Prižgal jo je, légel na zofo in puhajoč sinjevkaste kolobárje v zrak mislil o denšnjem izletu.

(Dalje prihodnjič.)

Spomini o Jožefu Jurčiči.

Spisal dr. J. Vošnjak.

III. ¹⁾

Jurčičeva bolezen in smrt.

eta 1872. preselil se je Jurčič s »Slovenskim Narodom« v Ljubljano. Našel je tu mnogo prijateljev, ali ne menj protivnikov. Prvi so se ga oklenili in zvesto držali, drugi so ga črtili, a so morali nehoté priznati njegovo duševno zmožnost in neomajno značajnost. Ni moj namen, opisavati óne burne dóbe, ko je kipelo in vrelo po vsem Slovenskem in ko sta si v ljutem boji nasproti stali dve stranki v národnem taboru. Preskočim celo vrsto let, katera Jurčiču niso bila družega, nego neprestano delo na politiskem polji, borba brez počivanja, skrb za národni obstanek, dóba silnega pritiska in teptanja národnih pravic. Omenjam le, da politični bôji ga niso mogli odvracati od priljubljenega mu slovstvenega delovanja in da je, ko so se burni valovi začeli polegati, s tem večjim veseljem nadaljeval pisateljevanje.

Za listek »Slov. Naroda« je spisal roman »Erazem Tatenbah«, kateremu se pač pozná, da ga pisatelj ni utegnil piliti. Ko se je začel tiskati, bila je spisana šle polovica. Poznejše odstavke je pisal sproti in dostikrat se je pripetilo, da je stavec moral čakati, predno je dobil za prihodnji list dovolj nadaljevanja. V »Slovenski knjižnici«, katero je osnoval 1876. l., objavil je tri romane: »Doktor Zober«, »Mej dvema stoloma« in »Cvet in sad«. Začetek romana »Cvet in sad« je bil že spisal na Dunaji ter ga objavil v Janežičevem »Cvetji«. V glavni osebi je, kakor mi je pravil, hotel slikati slavnega slovenskega pesnika in pisatelja, kateri pa, ko je čital konec, ni bil zadovoljen s slikanjem značajev in razvozljanjem dejanja.

Najiminitnejše, pravo epohalno delo te dóbe je bil »Tugomer«. Spisal ga je v prozi l. 1875. Ker sem takrat le poleti bival v Ljubljani, pozimi pa na Dunaji v državnem zboru, imel je že več dejanj spisanih, ko sem došel v Ljubljano. Svoja leposlovna dela je sploh pisal popóldne od 3. do 5. ure, ko je zvršil uredovanje »Naroda.« Med 5. in 6. uro sem ga vsak dan poiskal in navadno še našel pišóčega.

¹⁾ Prvi odstavek teh spominov je natisnjen v »Ljubljanskem Zvonu« l. 1888 na strani 418., drugi odstavek l. 1889. na strani 145.

Čakal sem, da je odložil pero in potem sva se šla izprehajat. Pravil mi je, kaj piše in o načrtih, katere je nosil v glavi.

Ko je »Tugomera« zvršil, izročil mi ga je, da mu povem svoje mnenje. Tisti večer že sem ga prečital. Tragedija je bila spisana v prozi in napravila náme globok vtisek. Toda spoznal sem, da je delo bolj epično, nego dramatično. Bistvena hiba je bila, da se óno usodno gostovanje ni vršilo v igri, temveč, da je jeden zavrato napadenih tál, kateri se je rešil, prispevši v domovino, tam pripovedoval o v groznem zločinu. Jurčič je priznal, da je to bistvena napaka, a se izgovarjal, da takšno dejanje je težko spraviti na oder ter da se lože pripoveduje. Vender je pozneje, ko je vso igro spisal znova v jambih, v 3. dejanji uprizoril gostovanje in takó ustregal dramatičnim zahtevam. Tudi v drugi stvári se je udal. Grozdáno je risal kot žensko brez prave národne zavesti. Dala se je preslepiti od Gripa in se izneverila prvi svoji ljubezni do Bojána in svojemu národu. Na moj ugovor, da bi to delalo slab vtisek, menil je Jurčič, da so ženske mehké in se dadó lahko pregovoriti. Vender je pozneje Grozdáno idealiziral, kar gotovo le povekšuje vpliv tragedije na vzgojo národovo.

Jurčič, kakor sem že povedal, ni bil nikoli prav krepkega zdravja. Vedna razburjenost v političnem in národnem bóji je pomnožila kalí bolezni v njegovem samó na sebi slabem životu. Pogostoma je tožil, da mu nobena jed ne tekne in použil je navadno le juho ali malo pečenke. Leta 1879. šel je, da bi se popravil, za več tednov na Gorenjsko, kjer je v divnem Bledu prebil jasne dneve, dočim smo ga pri »Narodu« nadomeščali tukajšnji prijatelji. Vrnil se je okrepcán in pohvalil se, da se že dolgo ni čutil takó zdravega. Zdaj da bode lahko izvršil pričeta dela.

Začetkom kimovca l. 1879. pa si zmislí, da bi obiskal svoje roditelje in svoj rojstveni kraj na Muljavi na Dolenjskem, in tam si je nakopal bolezen, katere nasledki so ga položili v rani grob. Légel je namreč dné 8. kimovca tam o mráku na hladno travo in v misli utopljen ni čutil mrzlega sopuha mokrórne zemlje, dokler ga ni začelo mraziti.

Drugi dan, ko se je bil vrnil v Ljubljano, obiskal sem ga po svoji navadi popóldne ob 5. uri. Ležal je na zofi, ko sem vstopil, in potožil se mi je, da ga izpreletava mraz. Vender je vstal, opravil se in šla sva skozi Gradišče do Tržaške ceste in dalje proti železnici. Drugekrati je naglo korakal, da sem ga večkrat opominjal, naj počasneje hodi. Takrat pa je zavil v suknjo do vratú z vidno težavo stopal in ni izpregovoril niti besede. Nisva še prišla do železnice, ko

izreče željo, naj se vrneva v čitalnico, da bi se ogrel s toplo juho, ker ga čimdalje bolj zebe. Spremil sem ga v čitalniško gostilno. Tam je sédel, pa ni maral nič jesti ni piti ter se kmalu odpravil domóv. Hotel sem ga spremiti, pa ni pustil. Toda skrb mi ni dala mirú. Šel sem v Jurčičevo stanovanje v Koglovi hiši na Kongresnem trgu in ga našel na postelji v silni vročini, skoraj brezzavestnega. Hitro ukažem, devati mu na glavo mrzlih ohladkov, kar mu je dobro delo. Tožil ni o nobenih bolečinah. Ostal sem pri njem do polunoči, dokler ni vročina malo plegla.

Drugo jutro je bil prvi moj pot k Jurčiču. Čutil se je boljšega in upal, da ne bode nič hudega. »Ko bi tebe ne bilo sinoči k meni,« dejal je med drugim, »nemara da bi bil že mrtev. Prav nič se nisem zavedel.« Ker sem moral v malo dneh odpotovati na Dunaj k državnemu zboru, ki je bil sklican začetkom vinotoka meseca, naprosil sem doktorja Drča in Jenka, da sta prevzela zdravljenje Jurčičevo. Zvečer ga je spet po mrazu napadla vročina in pri preiskavi se je našlo, da se je vnela réberna mréna in da se nabira plevritični eksudat, torej dólgotrajna bolezen, katere hudi nasledki so znani vsakemu zdravniku. Kaj zdaj početi? Navzlic najboljši volji Fr. Drenikove rodbine, pri kateri je stanoval Jurčič, ni se ji moglo nakladati, da bi mesece in mesece stregli bolniku s táko težko boleznijo. Domislil sem se hiralnice pri sv. Jožefu, ravno dozidane, in predstojnica usmiljenih sester je bila précej pripravljena, prevzeti Jurčiča v oskrbo, in mu je odredila lépo prostorno sobo v 1. nadstropji, kjer sta mu stregli dve usmiljeni sestri in ga je zdravnik obiskal vsak dan.

Jurčič se je spočetka ustavljal mojemu predlogu, da bi šel v hiralnico, ker ni mislil, da je takó težko oboel in ker je upal, da bode skoro spet dober, pa napósled se je udal. Naročil sem voz in odpeljala sva se v hiralnico, kjer je ostal vso zimo do meseca sušca prihodnjega leta. Prve dni meseca vinotoka sem se odpeljal na Dunaj, vsaj toliko miren, da sem bolnega prijatelja videl izročenega dobri postrežbi. Uredništvo »Slov. Naroda« je za čas bolezni Jurčičeve prevzel g. P. Grasselli.

Pozimi 1879/80. — bila je prav huda, in gósta megla je ležala nad Ljubljano od listopada meseca do vélikega travna — pripeljal sem se vsak teden v Ljubljano k sejám deželnega odbora. Ostajal sem pri dr. Zarniku. Prvi moj pot v jutro je bil k Jurčiču. Moral sem mu praviti o političnem položaji, najrajši pa je, čemur se ni čuditi, govoril o svoji bolezni. Vselej sem ga preiskal, pa šele po novem letu sem našel, da se mu je začelo na bolje obračati.

Začetkom meseca sušca je toliko okrevail, da se je mogel odpeljati v Gorico, kjer je upal najti toplejšega solnca, in res se nameril na krasno vreme, pa želodečni katár se mu je povrnil in bil je prav potrít, da se je že mislil vrniti v Ljubljano. Vender se je premagal in šel v Benetke, kamor je bil namenjen. Iz Benetek mi je pisal:

»V Benetkah 22. marca 1880.

Dragi prijatelj!

Ker sodim, da si zdaj v Ljubljani, evo par vrst. Denes je deseti dan, kar sem tukaj. Poleg vseh neugodnostij, mej katerimi je moj nič-vredni želodec (ki se je pa zdaj nekaj popravil) glavna, moram se vendar pohvaliti, da je v obče moje zdravje napredovalo v toliko, da imam spet vse upanje do končne premage bolezni. Pljuča so popolnem v redu, vsaj čutim nobenih težav. Slab, to se ve, da sem še toliko, da truden postanem, če več kot eno uro hodim, pa kadar počijem, sem spet za hojo. Oblezal sem uže vse Benetke. Sam sem kakor izgubljena ovca, z nikomre ne govorim kakor s kletarjem, kar je ne-obhodno treba za prejem kosila in večerje, berem nič, pišem nič, mislim malo, kar takó tavam in fantaziram. Pa doslej mi nij bilo dolgčas. Benetke delajo od povsod velikansk vtis. Porabil ga bom morda, če Bog zdravje da in veselje ohrani, kasneje v kaceu večjem delu.

Vreme sem bil v Gorici naletel krasno. Ali ker sem bil skoro ves apetit izgubil, bil sem v Gorici potrít in dostikrat v prav obupnem duševnem stanji. Mislil sem: celo zimo sem se tolažil na ta pot, a zdaj moram giniti in vnovič zboleti, ker se telo neče hraniti. Jed mi je bila zoperna. Uže sem premišljal, ali bi šel vendar v Venecijo naprej, ali v špital v Ljubljano nazaj. Šel sem tusem. Prišedši semkaj sem bil tak v lice, da sem se sam sebe v zrcalu strašil. Tu sem se pa precej popravil. Pred tremi dnevi me je bil sicer vrag zapeljal, da sem nekov »golaš« jedel v najbolj nobel »trattorii« tu, a brž sem bil recidiven; pa hvala Bogu, denes sem uže spet dober. Tri ali štiri noči so bili tudi močni simptomi, da se mi je ostalina eksudata spet zmanjšala. Tudi sem še le tukaj tri ali štiri noči spal trdno in trajno zdravo spanje, kar nij bilo pri meni uže 6 mesecev. Iz tega torej posnameš, da nekaj je uže pomagal pot v Lahe, drugo bo menda dopolnilo poletje domá.

Italijani tukaj so ena grda sodrga. Kjer bi mogli, pripravljeni so tujca odreti, pa prav nesramno »con permesso«.

Vreme sem tu tem slabše zadel nego v Gorici. Solnca je sicer skoro vsak dan nekaj, ali zmirom mrzla sapa; zdajle me v roko

zebe, ko to pišem v sobi. Kadar sem se še upal malo dalje po gondoli na lagunsko morje, vselej me je sapa, sitno hladna, gnala nazaj.

Prosim Te, piši mi kaj v »Hotel San Marco« kako je z redakcijo, je li treba, da skoro pridem, kaj je kaj novega, je Levstik uže prevzel besednjaka uradovanje, ali pride res Winkler v Ljubljano itd. Zavzemite se zdaj, ko se ima teren za mestne volitve pripravljati, za list (»Narod«).

Ves Tvoj

iskreni prijatelj

Jurčič.

Iz Benetek se je vrnil v Ljubljano toliko okrevan, da je meseca malega travna spet začel uredovati »Narod«. Po končanem državnem zboru sem tudi jaz prišel v Ljubljano in spet sva se vsak večer skupaj izprehajala, menèč se največ o političnih stvareh, pa tudi o literarnih.

Ko je Stritar naznanil, da poneha izdavati »Zvon«, sklenil je Jurčič, dasi telesno še jako slab, ustanoviti v Ljubljani leposloven in znanstven list, kateremu je, ko je še poprej Stritarja po Levci vprašal za dovolitev, dal naslov: »Ljubljanski Zvon«. Lotil se je tega lista s prav mladeniško zdušnostjo in se zvezal z najboljšimi pisateljskimi močmi, s Kersnikom, dr. Tavčarjem in dr. Spisal je sam za list »Rokovnjače« in vzpodbujal druge pisatelje k sodelovanju. Uspeh je bil nad vsa pričakovanja sijajen. Prvi zvezek dné 1. prosinca l. 1881., ki je bil tiskan v 1200 izvodih, moral se je zaradi vedno rastočega števila naročnikov še dvakrat natisniti in je bil razposlan v 1900 izvodih. Ta uspeh je Jurčiča silno veselil in rad je pripovedoval, kaj bode še spisal za novi list.

Sploh se je bil v tej dóbi umiril in je bil zadovoljnejši, zlasti s svojim poklicem. Večkrat je poudarjal, da bi, profesor, imel mučnejšo službo in ne toliko prostega časa za priljubljeno mu leposlovno delovanje. Tudi to ga je veselilo, da je podjetje, katero je najbolj on pomagal ustanoviti, stalo na trdnih nogah. Dobival je ves čas, ko je bil bolan, popolno svojo plačo, in takó mu je bilo mogoče celó prihraniti neko vsotico, katera je bila po njega smrti izročena njegovim dedičem.

In tudi to mu je bilo po godu, da se ni bil oženil. Kakó hudó bi mu bilo umreti, ko bi moral gledati nepreskrbene otroke! Bila pa je res neka dóba, ko je našel žensko bitje, s katerim bi se bil rad združil za vse življenje. Pravil mi je o svoji nameri in kakó bode potem, lože delal, ko mu ne bode treba se potikati po krčmah in bode imel domačo hrano. Ogledal si je že neko stanovanje. A usoda je odločila drugače. Delale so se ovire in konec je bil ločitev pričete zveze. Na-

tančnejšega mi nikoli ni povedal, jaz pa tudi nisem izpraševal, ker nisva imela navade, vtikati se v take zasebne stvari drug drugega.

Jeseni l. 1880. sva se spet ločila. Zapustil sem ga še precēj zdravega in sredi leposlovnega delovanja. Spisaval je »Rokovnjače« in nabiral gradivo za veliko zgodovinsko povest: »Slovenski svetec in učitelj«. Tudi za dramo: »Veronika deseniška« in za roman »Nemški naseljenec« je delal načrte.

Pozimi mi je večkrat pisal o političnih in národnih stvaréh, jaz pa sem ga informiral o položaji na Dunaji. Meseca grudna se je spet hudo prehladil in znova zbolel. Odslej si ni več opomogel, vendar dela ni opustil in do zadnjega trenutka se je živo zanimal za naše národne težnje, čeprav je, kakor kaže naslednje pismo, bridko čutil svojo telesno slabost, katera bi mu več ne dopuščala stati, kakor nekdanj, v prvi vrsti bojevnikov.

»12./3. 1881.

Dragi prijatelj!

Upam, da je tvoja včerajšnja konferenca z Dun. imela toliko praktičnega uspeha, da nijsi še izstopil iz kluba, zlasti sam ne. Stvar je vendar močno premisleka vredna. Stori svojo dolžnost, notiraj si zlasti vse, kar in kedaj si kaj urgiral; a predno do preloma pride, nastane vendar vprašanje, ali je boljša ta vlada, ki nič ne stori za nas, pa tudi nič proti nam (kajti zadnji višjesodski odlok je vendar bolj delo birokracije nego li vlade same) — ali pa če pride protivna. Da žugate zoper vlado glasovati je vsekako treba, ali vreči jo pomagati? ...

Po jednej strani imaš prav, jaz takó mislim, in vsi, a na drugej strani pa je strah pred vrnitvijo starih časov! — Jaz se jih uže ne bi veselil.

Jaz! To se ve, ne štejem mnogo; zlasti zdaj, ko sem ves potr in bolán. Nič neče na bolje obračati se! Nič nijsem bil še iz sobe! Zdaj pravijo, da naj grem v Gorico, in pojdem za kake 3 tedne ali 4, morda uže drug teden. Morda se spet oživim s spremembo zraka.

Če pride do boja vsled izstopa, — jaz ga tedaj za zdaj enkrat ne bom vodil, kakor sem bil vselej rad zraven pri peresnem boji, in bom, če — bom sploh.

Torej še kaj potrpi, prenašli se ne, zlasti sam ne, pravim jaz, ali sicer sam dvomim v pravost svojega sveta.

Pozdravlja Te

prijatelj

Jurčič.

Za pri »Narodu« mislim naprositi namestovalca dr. Tavčarja in Eržena.

Spet mi je pisal dné 1. malega travna, da se čuti prav slabega.

»V Ljubljani 1. aprila 1881.

— — — Jaz nijsem mogel še iti v Gorico, ker je zmirom dež lil, denes je pa mežavo in hladno. Pojdem morda jutri ali v nedeljo, ali pa še ne. Pa imam tako malo upanja. Slabejši sem, kot lani, to čutim po noči. Spim tri ali štiri ure, potem me pa neka zoperna vročina obhaja. Ne mara, da so pljuča vže staknile in da ne bo nič z menoj. Pa, za vruga, kljubu tej mizeriji ne morem, da bi se ne brigal za razne te budalaščine okolo nas, kakor iz sprednjega vidiš.

Pozdrav!

Jurčič.

Poslednje pismo sem prejel dné 7. malega travna 1881. V njem mi piše: »Ker je do danes tu zmirom dež šel, Erjavec pa je zmirom iz Gorice tudi enako poročal, še zmirom tu čepim v svoji mizeriji. Vendar pri »Narodu« nemam zdaj nič. Drug dan, ali zvečer ga brati dobim, pa še vselej ne preberem — — —.«

Dné 24. malega travna l. 1881. sem se peljal v Ljubljani k mestnim volitvam. Précej po prihodu sem poiskal Jurčiča, ki je takrat stanoval v isti (zdaj Kirbischevi) hiši z »Narodno tiskarno«. Našel sem ga v postelji, pa kakó izpremenjenega! Lice suho in upadlo, le njegove velike oči so žarele, kakor v zdravih dnevih in tudi glas je bil čist in krepak. Veselil se je mojega prihoda in podal mi roko, ki je bila sáma kost in koža. Govorila sva le malo. Tolažil sem ga, da toplejši dnevi ga bodo toli okrepčali, da bode mogel v Gorico. Tudi on sam je upal, da se spet popravi. Nerač bi že zdaj umrl, ko ima še toliko načrtov v glavi.

Dné 26. malega travna je bila volitev v občinski svét v II. volilnem razredu. Navzlic vsemu našemu naporu so zmagali nasprotniki z malo glasovi. Popóldne stopim k Jurčiču, da mu to naznanim ter se poslovim od njega, ker sem se vračal na Dunaj. Bil je po konci in v spalno suknjo zavit je hodil po sobi.

»Torej spet propadli!« vzdihnil je. »Spet uradniki proti nam in vladi.«

Potem sva si podala roki, poslednjikrat. Naglo sem se obrnil in odšel, da mu ne kažem, kakó težko mi je bilo, ločiti se od prijatelja, s katerim sva dolgo vrsto let v neskaljeni zlogi delovala in veliko bridkih ur skupaj prebila. Zdaj pa je zórel za smrt in védel sem, da ga živega več ne bodem videl.

Dné 4. vélikega travna v jutro sem dobil telegram iz Ljubljane, ki mi je naznanil Jurčičevo smrt, smrt možá, katerega prerano izgubo je bridko čutil ves národ in ki ga še danes pogrešamo, ker za dr. Bleiweisom nikdo ni užival toliko avtoritête med Slovenci, nego Jurčič. »Vzet nam je bil«, kakor Stritar pôje, »v najboljši nadi.«

»In vender tvoj spomin nikdar ne mine,
Hvaležen bode véčno ti Slovén;
Zapisan v zlato knjigo domovine
Ti svetiš poleg prvih se imen;
Nevénljiv venec glavo ti obdava,
In mi hvaležno te slavimo: Slava!«

Henry Moreton Stanley.

Spisal Fr. Orožen.

(Dalje.)

II.

Potovanje povprečno skozi Afriko (leta 1874 do leta 1877).

uredništvu londonskega časnika »Daily Telegraph« je bilo nekega dné leta 1874. živahno posvetovanje o nadaljevanji Livingstonovega dela. Mlad mož, majhne, toda močne postave, bistrih očij in od tropiškega solnca ogorelega lica je govoril posebno živahno. Bil je to Stanley, katerega sta potem imenovani »Daily Telegraph« in ameriški »New-York-Herald« odposlala na svoje troške v Afriko, da bi dovršil od slavnega Livingstona pričeto delo.

S tremi spremljevalci in petimi psi je šel na mórje in dospél v Sansibar dné 15. vélikega srpana leta 1874. Vzel je s sábo tudi ladjo »Lady Alice«, katere prednost je bila, da se je dala razložiti v posamezne dele. Ladja je bila nad 12 m dolga, skoraj 2 m široka in 76 cm globoka. Najprej si je nakupil za potovanje važnih rečij kakor steklenih biserov, ki služijo pri kupčiji v osrednji Afriki za drobiž; platenine, tkanine in rmenega drota, kar nadomešča naš srebrni in zlati denar. Takoj si je izbral tudi tiste Vangvana in zamórce, ki so ga

spremljali na prvem potovanji, ali se pa udeležili zadnje Livingstonove ekspedicije. Odpotoval je dne 12. listopada leta 1874. iz Sansibara v Bagomojo. Ko je zapustil to mesto, imel je 356 ljudi; marsikateri nosač je tudi s sabo vzel svojo ženo in svoje dečke. Šel je početkom znano mu pot skozi dolino reke Vami in se potem obrnil proti severu v dolino reke Šimiju in je prišel do južnega zaliva jezera Viktorija Njanza.

Tukaj je pustil večino svojih ljudi pod nadzorstvom dveh Angležev. Sam pa je odrinil z malim oddelkom na svojo ladjo »Lady Alice«, plul ob vzhodnem jezerskem obréžji in našel velike pritoke, ki se izlivajo v jezero, tekoči od góre Kilima-Ndjaró. Nekateri rodovi so mu bili prav sovražni, drugi so ga pa prijazno vzprejeli, osobito ob izlivu reke Nila iz jezera. Z izredno gostoljubnostjo ga je vzprejel Kabaka Mtesa, mogočni vladar v Ugandi ob severozahodni strani jezerski. Razpostavil je Stanleyu na čast ob obréžji več sto izbranih vojakov, ki so ga pozdravljali s streljáním. Že prej leta 1862. obiskal ga je sloveči potovalec Speke, ki ga slika pravega krvoločnika, in sedaj — Stanley je poln hvale o njega kreposti ter ga nam opisuje kot dobrosrčnega možá. Pri Mtesi je našel francoskega potovalca Linanta de Bellefonds, ki je nekaj dni pozneje prišel družabnik Gordonove ekspedicije po Nilu nizdolu. Stanley se je jako priljubil Mtesi in moral mu je obljubiti, da se vrne z vso ekspedicijo. V to svrhu mu obljubi Mtesa svojo pomoč in mu privoli 30 ládij v porabo. — Stanleyu se je mudilo in ni čakal obetanih ládij, nadejé se, da dojdejo skoro za njim. Ker pa niso priplule ladje o pravem času, pripetile so se mu marsikateri nezgode. Divjaki ob obréžji so strastno napadali ladjo s svojimi čolni in streljali s puščami na ekspedicijo, da si je jedva otel Stanley življenje. Večkrat je vihar takó razburkal jezerske valove, da se je ladja malone potopila. Premagal je le z veliko težavo vse ovire in srečno dospél zopet v Kageghji, kjer je bil prej pustil svoje ljudi.

Nemilo ga je užalostila vest, da je v tem umrl njega zvesti evropski spremljevalec Frederik Barker. Nakupil si je mnogo žita, riža in potrebnih ládij in se ukrcal z vsemi spremljevalci, da bi se vrnil v Ugando plovč ob zahodnjem obréžji. Vozili so se tudi ponoči. Ker pa je bilo več ládij prav slabih in preobloženih, jele so se nekatere potápljati. Nastala je velika zmešnjava in nesrečniki so klicali na pomoč. Stanleyevi bistrovidnosti in hladnokrvnosti se je posrečilo rešiti vse. Ko je popravljaj poškodovane ladje, sprli so se Vangvana med sabo ter jednega ubili. S krepko palico pa jih je zopet pomiril.

Nekaj dnij potem so priveslali do otočja Bumbireh, v čegar obližji so živeli jako divji zamórci. Tukaj se je tudi združil z nekaterimi ladjami, katere mu je poslal Mtesa. Stanley pošlje nekaj ljudi na suho, da bi mu nakupili živeža. A zamórci so jih nekaj pobili, druge pa hudó ranili. Da bi se maščeval, odrinil je z vsemi ladjami proti obréžju. Sedaj ukaže strelcem jedenkrat ustreliti, kar se zamórci razpršé, ali hitro se zopet približajo sovražniki pripravljeni na boj. Ker so pa spoznali silno moč strelnega prahú, torej so se končno pomirili.

Ko je Stanley zopet dospél v Ugando, vzprejela ga je prav sijajno častna straža, katero mu je poslal Mtesa. Ta se je ravno pripravljaj na vojno s sosednimi Vavuma, katerih glavna trdnjava je bila na bližnjem jézerskem otoku. Ker tedaj ni bilo dobiti voditeljev do jezera Muta Nzige, udeležil se je Stanley te vojne kakor gost sultanov, ki je imel 150.000 vojakov, 50.000 žénskih in prilično toliko sužnikov in otrók s sábo. Srečno se je počela vojna, ali sovražniki so se krepko branili in večkrat tudi premagali Mteso in le Stanleyevi prekanjenosti se mu je bilo zahvaliti, da se je srečno končala vojna. Stanley je pridobil vladarja za kristijansko véro in skoro so prišli protestantovski in katoliški misijonarji v deželo.

Prav srčno se je poslovil od gostoljubnega Mtese, ki mu je še v spremstvo dal nad 2000 móž, da bi ga branili v sovražni deželi Unjoro. Stanley je nameraval prepotovati deželo med jezeroma Viktorija Njanza in Albert Njanza. Načelnik Mtesovih vojakov pa je napravil Stanleyu mnogo sitnostij in ga ni zadostno podpiral in se končno branil dalje ga spremljati. Dosegel torej ni svojega namena in moral se je vrniti od jezera Lutu Nzige (zahodno od Viktorija Njanza) zopet v Ugando. Mtesa je kaznoval nepokornega poveljnika in ponudil Stanleyu 60.000 vojakov, ki bi ga spremljevali na prejšnjem poti. A Stanley je hvaležno odklonil to kraljévo ponudbo, ker je izpremenil prvotni svoj načrt.

Na zahodni strani jezera Viktorija Njanza je našel veliko reko Kagera, ki teče skozi sedemnajst manjših jezer in se izliva v Viktorija Njanza. Prej je že odkril jezero Lutu Nzige, ki méri kakih 100 milj. To jezero se razprostira kakor Tanganika od severa proti jugu. Šele na četrtem potovanji je Stanley dočgal, da ima jezero svoj odtok proti severu v jezero Albert Njanza. Od jezera Viktorija Njanza se je napotil proti jugozahodu do jezera Tanganika. Mudil se je nekaj časa pri prijaznem kralji Rumanika v Karagvi. V deželi Usui je morila prebivalce velika lakota. Stanley se je otesel pretiranega davka, katerega so zahtevali glavárji, in je brzo potoval proti jugovzhodu. Tukaj je določil razvódje med jezeroma Viktorija Njanza in Tanganika.

Potovati je moral skozi deželo krvoločnega kralja Miramba, zoper katerega se je vojskoval v zvezi z Arabci na svojem prvem potovanju v Udžidži. Povedali smo že, da si je tedaj le s skrajnim napôrom rešil življenje. Sedaj pa ga je Mirambo sam obiskal z izrečno željo, da se spoprijateljita. Stanley mu vrne poset in oba skleneta prijateljstvo in se krvno pobratita na nastopni način: Sédeta na slamnato preprogo, obrednik ureže oba v desno nogo, vzame iz rane krvi, dene Stanleyeve krvi v Mirambovo rano in obratno; potem pa reče: »Če bi jeden vaju rušil sklenjeno bratovstvo, požrè ga naj lev, kače naj ga ostrupé, žòlè naj se izlije v njega živež, zapusté naj ga prijatelji, puška naj mu razpóči v rokah in naj ga rani in vse zlò naj se mu pripetí, dokler ne umrje.« Prav prisrèno sta se poslovila, in Miramba je spremil svojega pobratima iz mesta Serombo.

Jako previdno je potoval skozi deželo zloglasnih Vatuta. V vási Zegi so ravno hoteli usmrtiti ujetega sovražnika, kateremu pa je Stanley otel življenje. Obrnil se je dalje proti zahodu v znano mu mesto Udžidži, kamor je dospél dné 27. vélikega travna leta 1876. srèno vzprejet od svojih arabskih prijateljev. Z marsikaterimi težami se borèč je objadral jezero, kolikor ga nista že prej preiskala z Livingstonom. Od Udžidži se je peljal èz jezero ter krenil v zahodnji smeri v deželo Manjema, kjer je bival Livingstone pred svojim sestankom s Stanleyem. Proti malemu številu potnikov so sicer te dežele prebivalci divji, ple-naželjni ljudožrci in truplo ubitega človeka je posebno slastna hrana gòzdnim prebivalcem v Manjemi; večje tolpe si pa ne upajo napasti. Določil je vzhodno mejo kongiškega porečja in se napotil v dolino reke Kongo.

Pri selu Njangve je dospél do veletoka Kongo, katerega imenujejo tamošnji prebivalci »Luálaba«. Tukaj je sklenil pogodbo z glasovitim arabskim trgovcem Tippo Tib (Hamed bin Mohammed), kateri ga je spremljal s četo 700 móž do »Stanley-Falls« blizu ravnika. Dné 5. listopada leta 1876. je zapustil Stanley Njangve. Kakó velikanske težave in nevarnosti so ga čakale! Zaupal je pomoči božji in odrinil v črno gòzdno temoto v pragozd Uregga. Potovanje je bilo jako trudapolno in Tippo Tib se je hotel vrniti, a posreèilo se je Stanleyu, da ga je še spremljal dalje. Ko se zopet približajo veletoku, dospó v vas Kampunza. Na obeh stranéh ceste je bilo v dvéh vrstah nataknenih 186 človeških glav. Bili so tedaj med kanibali (ljudožrci). Stanley se je potem vozil po reki Kongo, kjer je bilo mogoče; največ ekspedicije ga je spremljalo po suhem. Prebivalci ob obrèžji so ga večkrat napadali ter mu niso hoteli prodajati živeža. Vási so bile prazne, le dvojca

vrsta na drogéh nataknenih človeških glav je pričala, da tu prebivajo kanibali. Hudó so ovirale vožnjo mnogoštevilne brzice in gosti slapovi in večkrat so morali po suhem nositi ladjo. Tudi druge nezgode so se množile. Hude bolezni, kakor osepnice, griža, plućnica in mrzlica so vsak dan pokončale po več ljudi. — Mirno je zopet plavala ladja blizu obréžja, kar prestraši vse glasen krik. Za grmovjem skrit divjak je ustrelil z otrovano puščó jednega Stanleyevih ljudi v prsi. Zdajci se je prikazalo mnogo divjakov in iz bližine so letale pušice na ladjo. Stanley je stopil na suho s svojimi tovariši in svoj tabor kolikor mogoče utrdil. Kar se vname hud bój. Prav besno so divjaki v velikih tolpah naskakovali utrdbo, a obleganci so se krepko branili s puškami. Tudi ponoči niso mirovali. Ne daleč od tabora je bilo več vasij sredi rodovitega polja. Druzega dné si je prisvojil Stanley jedno vas. Zdajci se zopet vname ljut bój, ki je trajal ves dan. S pravim obupom se je vojskoval; prav junaško so napadali divjaki z reške strani tabor ne meneči se za pogubonosne puške Stanleyevih strelcev. Položaj je bil jako opasen. Kar pride Tippo Tib s svojo karavano iz gozda, in divjaki pobegnejo. Ukrotil pa jih je Stanley šele s tem, da jim je ponoči zvižáčno vzel vse ladje. Nato so se pomirili divjaki; 24 ládij je kupil od njih, 15 pa jim jih je vrnil.

Dné 26. grudna leta 1876. poslovil se je Tippo Tib od Stanleya in se zopet vrnil v svoj prejšnji kraj. Predno je napočila zora druzega dné, ukrcal se je Stanley z možmi, ženami in otroki — vseh skupaj 149 ljudi. Ob bregu so stali Tippovi ljudje in še zapeli v slovo dosedanjim svojim tovarišem. Stanley je stal v svoji ladji ter opažal svoje ljudi. Skoraj vsi so ihteli in se jokali, potrti od žalosti in skrbij. Neprestano je nosil brzi tok Kongov ladje naprej — v nepoznani svet.

Zadnja tretjina Stanleyevega potovanja po notranji Afriki je kós novodobne martyrologije in slavní mož ostane zapisan v véliki knjigi novoveških mučenikov, ki so trpeli za znanstvo. Že druzega dné po odhodu Tippovem so se zbrali divjaki ob reškem obréžji in naznanjali z bobnanjem, da se bližajo tujci.

»To je naša reka, če se hitro ne vrnete, hočemo vas vse požreti; mnogo mesá bodemo dobili!« kričali so. Streljali so in jedva se je izognil Stanley kopju, ki je frčalo mimo njega v vódo. Za nekaj časa so pa puške ukrotile divjake. Umeknili so se sicer, ali obljubili, da se povrnejo druzega dné ter da vzmó vsem tujcem glave.

»Jutri bode velika pojedina in spekli vas bodemo na ražnji!« bile so tolažilne besede divjakov na Stanleyevo prijazno prigovarjanje,

Le težko se je izmuznil iz te nevarnosti. Na daljnem potovanju je pa našel tudi zamórce, ki mu niso bili toli sovražni in mu odsvetovali daljno vožnjo po veletoku.

Po jako hudem dvadnevem bóji, v katerem je imel Stanley samó 47 s puškami oboroženih móž zoper mnogoštevilne divjake, ki so branili vsako drevo v pragozdu, prišel je do prvega slapa. Vožnja po reki je bila nemogoča. Do ravnika, kjer potem Kongo teče v severozahodni smeri, je sedem slapov in te je imenoval naš mučenik »Stanley-Falls« (Stanleyevi slapovi). Dolgih 22 dni so se borili z obupnim naporom zoper velikansko reko. S sekirami so morali napraviti tir v pragozdu, da so vlačili po suhem ladje okoli slapov. Ljudje so stekali zaradi velike teže, a divji Bahumi so jih vedno besno napadali. Le malo je napredovala ekspedicija. Vaške ulice so bile okrašene s človeškimi glavami in na smetiščih so ležale človeške kosti, kar je jasno pričalo o kanibalizmu stanovnikov. Stanley je tedaj jako previdno postopal. Kar mu dojde zjutraj poročilo, da so divjaki ponoči prostor okrog šatora prepregli z močno mrežo ter sedaj čakajo v zasedi. Stanley odpošlje oddelek, da razreže mrežo. Divjaki jih vzprejmó z ostrimi puščami, ali puške jih zopet ukroté. Kakor je Stanley zvedel od jetnikov, prežali so divjaki v zasedi, da dobé človeškega mesá. Oni pojedó vsacega ujetega tujca, pa tudi svoje žene in svoje starče.

Po mnogih in ljutih bojih s sosednimi zamórci je prišel do velikega pritoka Aruwimi, ki se izliva v Kongo, tekoč od zahodne strani jezera Albert Njanza. Tu ga je ustavilo močno ladjevje obstoječe iz 45 večjih ládij. Prav besno so napadli zamórci Stanleya.

»Tovariši, bodite trdni kakor železo, pobegniti nam ni mogoče, samó puške nas morejo rešiti«.

S temi besedami je navduševal svoje ljudi. Bojevali so se 14 ur, v jedni roki držali puško ali pa sulico, v drugi pa veslo. Zamórci so jih preganjali kakor divje zverí. Od izliva reke Aruwimi teče Kongo proti severo-zahodu in potem v jugozahodni smeri proti morju. Nekateri razrodi so ga navidezno prijazno vzprejeli, a potem zavrato napadali. Ondotni zamórci so bili že oboroženi s puškami in tik Stanleyeve glave je frčala pogubonosna kroglja, ki je zadela zvestega spremljevalca.

Naš junak se je izkušal v dvaintridesetih bitkah z divjimi zamórci, predno je došel do »Stanley-Pool«, kjer se reka razširja jezeru jednaka. Neizrečne težave so zopet provzročile na veletoku brzice in slapovi, katerih je nad 30 in jih je Stanley imenoval slavnemu prijatelju in predniku na čast »Livingstonovi slapovi«. Od gládú, različnih boleznij in mnogih bojov utrujeni, morali so vlačiti ladje čez

strme goré in globoke prepade. Izgubil je več ladij in ljudij. Stesali so si nekaj novih ládij. Nedostajalo je živeža in obuvala. Stanley je imel popolnoma razdrapane čevlje, mnogo je trpel po nevarnih žuželkah ter imel otekle noge. Kjer je bilo mogoče, izpustili so zopet ládje v Kongo. Z grozno hitrostjo je plula Stanleyeva ladja po veletoku proti slapu in vse se je čudilo, da ni zdričala v strašni prepad. V kratkem času je bil dvakrat na svoji ladji v smrtni nevarnosti. Težave so pa bile také velikanske, da je ekspedicija prepotovala v 37 dneh samó 8½ milj. Izgubil je med drugimi na tem poti zvestega in zadnjega evropskega spremljevalca Franka Pockocka, ki je utonil v deročih valovih. Neprestane težave in grozne muke pa so toli vplivale na ekspedicijo, da se je uprl velik del njegovih spremljevalcev ter pobegnil nazaj na planoto — v gotovo pogubo. Stanley je uvidel veliko nevarnost in obvestil glavárje sosednih vasij, ki so mu pripejlali vse begune uklenjene. Prosili so ga odpuščanja in on jim je prizanesel. Ovire so pa bile také grozne, da je ekspedicija prepotovala v enem mesecu samó tri četrte milje in rabila za 19 milj 131 dnij. Po devetmesečnih mukah in silnih težavah je zapustila ekspedicija veletok, da prehodi peš zadnji del do morja. Nesli so zvesto spremljevalko »Lady Alice« na planoto, položili jo na visoko skalo ter se ločili od nje. Na planoti je ustavil Stanleya tamošnji kralj in zahteval za davek steklenico ruma, katerega Stanley že zdavnaj ni več imel; saj mu je pošel najpotrebnejši živež.

»Tu je rum za njega«, reče Uledi, Stanleyev zvesti krmár, in zasmolí Njegovemu črnemu Veličanstvu táko krepko zaušnico, da je kralj kar padel na tla, potem se pa hitro pobral ter odnesel pete. Stanley je poslal v primorsko mesto Boma nekaj svojih ljudij, ki so mu pozneje prišli naproti z živežem, kajti ekspedicija je grozno trpela od gládú. V mestu stanujoči Evropejci so mu prišli naproti in ga slovesno vzprejeli. Bil je 999. dan po odhodu iz Sansibara, ko je dospél do Atlantiškega mórja. Stanley je pozdravil z isto radostjo morje, kakor nekda Ksenofont z vzklikom »θάλαττα, θάλαττα«, ko je prišel čez snežnike ropazeljnih Karduhov potujoč z ostanki »10.000 Grkov« do mórja. Izpolnil je še zadnjo dolžnost in peljal po morji okrog Afrike zveste svoje spremljevalce nazaj v Sansibar. Bilo jih je od 356 samó še 108, katere je bogato obdaril. Skrbel je pa tudi za rodovine ponesrečenih spremljevalcev. Prišel je čas ločitve in prav pristrčno je bilo slovo. Stanleyevi ljudje so stali ob obali in ko je hotel stopiti v čoln, da bi se peljal do vélikega parnika, odbacnili so čoln in nesli »svojega ljubljenege očeta« po plitvem morji, dokler je bilo mogoče. Srčno

je stiskal vsem roké in milo se mu je storilo, ko se je ukrcal v Evropo.

S svojim drugim potovanjem po osrednji Afriki je rešil Stanley jako važno vprašanje gledé Kongiškega porečja. Livingstone in Cameron sta našla izvir veletoka Kongo v jezeru Bangweolo; Nachtigal, Schweinfurth in Junker so po nekoliko določili severno njegovo porečje. Kar sta Speke in Grant poskušala, dokazal pa je Stanley, ki je odkril ves veletok Kongo do izliva v morje. Poleg odkritja Amerike in Avstralije je to najvažnejša pridobitev na zemljepisnem polji in po pravici imenujemo slavnega potovalca »afríškega Kolumba.«

(Dalje prihodnjič.)

Peter Podreka.

Beneško-slovenski rodoljub in pesnik.

Spisal Zamejski.

obena slovenska pokrajina ni takó malo znana in takó zanemarjena, kakor je Beneška Slovenija. Slovenci jo komaj poznajo po imeni, dasi je za mejo čez 30.000 bratov, katerim je treba prižgati luč národnosti, da se ne pogubé in da ne tavajo dalje v temi nevednosti in, skoraj bi rekel, barbarstva; saj jim Italijani s svojo slavno kulturo nič ne pomagajo, ker ogromna večina italijanščine ne razume.

Toda tem črticam ni govoriti o žalostnem razmerji beneških Slovencev, pač pa postaviti majhen spomenik odličnemu móžu, jednemu ónih preredkih domoljubov, ki se brigajo, več ali menj po zmožnosti in po oduševljenosti, za izboljšanje tega razmerja in za prepород pozabljenega beneško-slovenskega ljudstva: možje toliko vrednejši priznanja in slave, ker takim biti pri nas ni lahko iz več razlogov, med katerimi mnogokrat prvi je popolna nevednost o slovenskih rečeh in težnjah in o Slovencih samih in sploh o slovanstvu, o katerem se pri nas ima većinoma le óno malo negotovih in krivih pojmov, katere nam podajajo knjige in listi italijanski. Pri nas so zavedni Slovenci kàj redka prikazen in se porájajo le po naključji, bodisi po kaki primerni knjigi ali po časniku slovenskem, dobljenem v róke, bodisi tudi

po slučajnem seznanji s kakšnim pravim avstrijskim Slovencem. Kakó se je zarodila ljubezen do slovenstva v móži, o katerem mislim govoriti, to je meni povse neznano; vem pa, da je bila v njegovem srci že zgodaj krepke kalí pognala in tudi obrodila svoj primeroma dober sad.

Ta odličnjak je pokojni Peter Podreka. Porodil se je bil v Sv. Petru Slovenov (dijal. v Špjetru, ital. San Pietro al Natisone) od poštenih in premožnih roditeljev dné 16. svečana l. 1822. Sv. Peter je naš glavni tržič na Beneško-Slovenskem. Prijazno sedi na bregu bistre Nediže in se v nji zrcali, a žal, gleda tudi, kakó se vedno bolj izpreminja in dobiva furlansko lice. Prekrasna in široka nediška dolina s prijaznimi, rodovitimi goricami, posejanimi z vasicami, razdeljena po sredi od čudovite in slavne Nediže, ob kateri drži lepa cesta iz Italije v avstrijsko Soško dolino, morala je mogočno vplivati na mladega in rahločutnega Petra in prižgati v njem za rana iskro poezije, katera mu je v srci tlela do konca dnij.

»Zares si čestita,
Nediška dolina,
In vredna spomina
Si slavnega ti.«

Takó in jednako se večkrat izraža o nji v svojih vèrzih.

Kakor vsi óni beneški Slovenci, kateri želé dospeti do boljšega stanú, šel je tudi Podreka kar naravnost med Lahe, da bi ondu izvršil začetne (elementarne) šole in da bi se takoj spočetka naučil laškega jezika. Tega sevéda ni mogoče doseči domá v ónih takó čudno in absurdno osnovanih šolah, s katerimi nas je slavna laška vlada osrečila. Poslali so torej mladega Petra v Staro Mesto ali Čudad (Civildale), kjer se je začel précej odlikovati z bistrumnostjo in pridnostjo, kakor sploh skoraj vsi naši Slovenci. Ko je tu dovršil elementarne šole, želéč že takrat v duhovni stan stopiti, odšel je v Viden na gimnazijo nadškofovsko. Tudi to je izvrstno dovršil in se potem zapisal v bogoslovno semenišče za štiriletne duhovniške studije. Že v ónih letih se mu je vzbudila v srci ljubezen do slovenščine, ker je takoj spoznal, kakó jako potrebno je nje znanje duhovnikom, ki so namenjeni med Slovence, in je že takrat vzpodbujal k zavedanju svoje slovenske sošolce ter tudi poskušal skladati slovenske pesmi. Bogoslovne studije je završil v burnem 1848. letu in je slovesno v Sv. Petru izpel prvo svojo sv. mašo meseca vélikega srpana istega leta. Ostal je nekaj časa domá in maševal ob gódu v bližnji vási Sarženti; a krepkemu in delaželjnemu mlademu duhovniku so takoj izročili v oskrbo-

vanje največjo in v župniji najtežavnejšo kapelanijo Tarčmun, dve debeli uri od Sv. Petra v gorah na meji, kjer se je začelo zánj pravo vsestransko delo. Ker je Tarčmun le poludrugo uro oddaljen od bližnje avstrijske kapelanije Livek (v Koboriški dekaniji), jel se je pogostoma shajati s takratnim livškim vikarijem, poznejšim kanonikom in ravnateljem goriškemu centralnemu semenišču preč. g. Hrastom, s katerim je do njega smrti gojil iskreno prijateljstvo. A ni mu bilo dovolj do Livka, ampak večkrat se je iz Tarčmuna napotil v Koborid, kjer je imel ugodnejšo priliko, opazovati Slovence in njih društveno življenje in se praktično vaditi v mili mu slovenščini. Na Tarčmumu je ostal osem let vzgleden duhovnik, prav oče svojim duhovnim sinom, katerim se je bil takó priljubil, da ga še zdaj po toliko letih ne imenujejo drugače nego »gospod kaplan«, kakor da je bilo to njega osebno ime, ali pa kakor da bi bil nekakšen kapelanski vzor, kapelan par excellence. Spomina vredno je to, da, ko se je bila v ónih letih razširila po Tarčmunski kapelaniji tifoidea (dijalekt »čùk«) in je precčj hudo razsajala, izkazal se je on z občudovanja vredno požrtvovalnostjo ne samó skrbnega duhovnega, ampak tudi véščega telesnega zdravnika, in je mnogim bolnikom rešil življenje, ne gledé na to, da je v nevarnost postavljajl svoje. Pozneje se je tudi jednakega izkazal, ko je razsajala kolera.

Leta 1857. bil je, na veliko žalost Tarčmunjanov, jednoglasno izvoljen kapelanom pri župnijski cerkvi v Sv. Petru, kjer je ostal šestnajst let neutrudljivo delaven, obče spoštovan in vsakemu priljubljen. Leta 1873. preselil se je iz Sv. Petra zopet v góre v kapelanijo Ronec, in ondu je ostal, kakor povsod, marljiv in priljubljen pastir svoji čedi do smrti, katera ga je nenadoma zadela dné 4 listopada l. 1889. v 67. letu ter globoko užalostila ne samó njemu v duhovno oskrbovanje izročene čede in bližnjih prijateljev in tovarišev, ampak vse njegove znanke in čestitelje, katerih je tu in tam imel v velikem izobilji.

Bil je pokojnik veselega značaja in je znal v družbi vedno kaj zanimivega in veselega povedati, da ga je vsakdo rad poslušal. Nikomur ni žalega provzročil, ampak kjer je le mogel, vsakemu človeku je iz srca rad pomagal z dejanjem in z besedo. Odlikoval se je z izbornó uljudnostjo in gostoljubnostjo, in po pravici si je zaslužil ime »il gentiluomo dei nostri monti«. Bil je v prijateljski zvezi z marsi katerimi odličnjaki, bodisi s Slovenci ali z Italijani. Imel je celó več prijateljev, katerih ni nikoli drugače poznal nego po dopisovanji. Vrla znanca sta si bila z »Zgodnje Danice« uredníkom monsig. Jeranom. Ta ga je večkrat vabil v Ljubljano, katere ni videl ni prej ni pozneje,

dasi je srčno želel, spoznati slovensko stolno mesto. Jedenkrat se je bil že napotil tjakaj in je prišel do Postójine, kjer ga je mons. Jeran s fotografijo čakal; a prijatelja se v gnéči nista mogla videti, in Podreka, nagloma domóv pozvan, moral se je vrniti in čakati druge prilike, katera se mu potem ni več ponudila. Znan je bil tudi z ruskim učenjakom Baudouinom de Courtenayem, katerega je gostoljubno v svojo hišo v Ronci vzprejel ter mu marsikaj povedal o Be-neški Sloveniji.

Njega delavnost je bila stanovitna in vsestranska. Duhovnik odlikoval se je mimo navadnih dolžnostij, katere je vzgledno in natančno izpolnjeval, zlasti v vzdrževanju in lepšanji božjega hrama. Veselje je bilo stopiti ob slovesnostih v njegovo cerkev: vse snažno, vse lepo, vse je pričalo o njegovem spoštovanji do hiše božje, o njegovi pridnosti in njegovem dobrem ukusu. Župna cerkev v Sv. Petru ni baš lepa, pa tudi ne dovolj prostorna za tako veliko župnijo, kakor je šen-peterska. Ko je ondu Podreka kapelanoval, izprožil je misel, naj bi se napravila nova dostojnejša cerkev, in se je bil takó krepko te svoje ideje poprijel ter jo župljanom vdihnil, da je bilo v kratkem vse do-ločeno in že mnogo gradiva pripravljenega za zgradbo precèj lepega novega svetišča. A prišlo je takó, da je vse zaostalo, in župna cerkev še zdaj ponižno in v prvotni preprostosti in nerodnosti čepí med pri-pravljenim kamenjem in dovoženo opeko. Podreka gotovo ni imel pri tem nobene krivde, vendar ga je bilo vse to takó užalostilo, da se je le précej potem preselil iz Sv. Petra v Ronec.

Da je veliko skrbel za dušno blaginjo svojih podanikov, ni treba ponavljati; ali omeniti moram, da se je trudil tudi za njih materialno blagostanje. Učil je národ, kjer je znal in mogel; vzpodbujal je posebno sadárstvo in vínstvo s prigovarjanjem in vzgledom, in si pri tem pridobil mnogo zaslug, za katere je bil odlikovan s častno diplomo in s svetinjo na sadárskih razstavah v Trebiži l. 1872. in v Vidnu l. 1886.

Posebne zasluge pa si je pridobil na národnem polji. Oduševljen Slovenec, izkušal je oduševljenost svojo vdihniti tudi drugim, in ne brez vsega uspeha. Sicer pa se pri nas more le kàj malega storiti za slovenščino, ker vlada je ne spoznava, kakor bi je ne bilo; torej šola, uradi in vse, kar je vladnega, vse je le italijansko in uboga sloven-ščina ima svoje zavetje le domá in v cerkvi. Podreka je vedno to razmerje obžaloval; evo, kakó izraža svoje obžalovanje v naslednji svoji najboljši pesmi:

»Slovenija in njena hčerka na Beneškem.

- »Kaj jočeš se ti, krasotica?
 Kaj v klavernih mislih živiš?
 Saj tudi ti, moja hčerica!
 Mi vedno pri srci stojiš.
- Ne poznam veselja, radosti,
 Le solza mi solzo podi
 Po bledem obličji; do kósti
 Me laška pijavka mori.
- Glej! Tvoje sestrice na Dravi,
 Na Soči, na Savi si že
 Pripravljajo lovor, da v slavi
 Veselo ovenčajo me —
- Ko dajo lovorske vezila
 Ti hčerke v preslavni spomin,
 Jaz bom žalostinke glasila
 Pod vrbo, potem pa — pogin!
- »Ah, mamica draga in mila!
 Okove in žulje poglej,
 Ki nosim in bom jih nosila
 Jaz v svojem domovji vselej!
- In, mamka! na mojo gomilo,
 Te prosim, položi na njo
 Cipresovo tužno vezilo,
 In kani 'z očesa solzó! —
- Jaz nisem ni v vradu ni v šoli,
 Da ravno tu od vekov živim;
 Ko tujka beračim okoli,
 Le v cerkvi zavetja dobim.
- »— Ne misli tak', hčerka slovenska!
 Ne obupaj na lastni prihod:
 Naj pride še sila peklenska,
 Ne vniči slovenski zaród!»

On je vedno vzpodbujal tovariše svoje, naj bi nekoliko bolj gledali na jezik, v katerem se beseda božja oznanjuje; naj bi se vadili prave slovenščine in si priskrbovali slovenskih knjig; in res so se začeli zanimati za »Družbo sv. Mohorja«, in sprva so si tudi naročevali »Novice«, »Zgodnjo Danico« in druge liste. Njega največja zasluga pa je »Katekizem« za Slovence videnske nadškofije, katerega je, s sodelovanjem pokojnega šenpeterskega župnika Mučiča, tudi vrlega Slovenca, priredil in dal leta 1869. v Gorici tiskati. Ž njim je gotovo dobro ustregel svojim tovarišem, ki so si morali glave beliti s krščanskim naukom brez učnega teksta; pa tudi slovenščini mnogo koristil, ker je s to knjižico odstranil vse óne barbarske prevode in spise, katere so si naši duhovniki sami prirejevali brez nobenega pravega znanja slovenščine; saj še zdaj pri nas, dasiravno smo na boljem, ne znajo ne samó slovnice, ampak še slovenskega pravopisa rabiti!

Podreka je torej vzpodbujal duhovnike, pa tudi ljudstva ni pozabljal; širil je med njim slovenske, večinoma molitvene knjige, in skrbel mu gladko pridigovati in kolikor možno se ogibati tujih besed in izrazov, da bi mu ne bil pokvaril narečja; védel je namreč, da so duhovniki s svojim pridigovanjem bržkone najbolj krivi, da se slovenščina pokvarja in poizgublja.

Mimo tega je poskusil tudi slovstveno delati. Zlagal je slovenske pesmi, in pesniške nadarjenosti ni pogrešal. Gotovo bi si bil pridobil častno mesto med slovenskimi pesniki, ako bi bil imel priliko

izučiti se koreniteje in bolj slovnično slovenskega jezika. Sam pripozna v neki pesmi svojo jezikovno nespretnost in pravi:

»Mili glasi tam na Savi,	Zato pesem sladko-milo
Soči, Dravi se glasé;	Ni mogoče mi zapét';
Na Nediži so hripavi,	Slabo bi se pa studilo
Težko z njimi se v'vrsté.	To Slovencem razodet'!

Spisal je več pesmij, največ prigodnih, n. pr. o novih mašah, o prihodu nadškofovem v župnijo, o nastopu novega župnika. Druzih ni mnogo. Nekatere so bile tiskane v »Zgodnji Danici«, n. pr. »Brezbožnik« in »Božja previdnost« V »Zori« l. 1874. je bila tiskana njegova najznanejša pesem »Slavjanka«, in v »Soči« l. 1871. njegova zgoraj navedena »Slovenija in njena hčerka na Beneškem«. »Slavjanka«, katero je zapel v Ronci, je na Primorskem skoraj že narodna, ko ji je zložil primeren in krasen napev pokojni kobaridski učitelj Carli. Evo je:

»Slavjanka v Slovenski Benečiji.

Jaz nisem Taljanka	Pogum bom dajala
Pa tudi ne bom,	Mu v boji vselej,
Sem zvesta Slavjanka	Zastavo kazala,
In ljubim svoj dom,	Da vdari naprej.
Hči matere Slave,	Po boji vriskala,
Kreposti nje znam,	Če zmaga moj sin,
Slavjanske zastave	In bodem venčala
Nikol' ne izdam.	Ga vrh' razvalin.
Le tebi bom zvesta,	Slavjanska mladica
Predragi moj dom!	Na pragu domá
A tujcu nevesta	Poljubi mu lica,
Nikoli ne bom.	Rokó mu podá.
Sad moj'ga poroda	In v kroge vesele
Pa moral bo bit'.	S častjó bo sprejet,
Svobodi naroda	Slavjanske dežele
Slavjanskega ščit.	Junakom prišet.
Od zibelke male	Na slavno gomilo,
Učila ga bom	Če pade moj sin,
Do možnosti zale	Lovorsko vezilo
Skrbet' za svoj dom.	Položim v spomin.
Ko trublja zapoje	Slavjanom kazala
In top zagrmí:	Gomilo pa bom!
Hajd', sinko, na boje	Na znanje dajala:
Na vojsko i ti	Ta pal je za dom!

Žal, da vse, kar je v tej pesmi rečeno, je le »pium desiderium«, ker Slavjanke v Beneški Sloveniji niti ne vedó, da je njim namenjena pesem na svetu! »Slavjanka« je svojo srečo našla le v Soški dolini. Leta 1878. bil je Podreka v Koboridu. Tamošnji Slovenci so ga radostno in častno vzprejeli ter mu zapeli po Carlijevem napevu njegovo »Slavjanko«; to pa ga je bilo genilo do solza in ga takó navdušilo, da je prišedši domóv zložil in takoj poslal »Koboridskim pevkam« nastopno pesemco:

»Slavjanske mladice,
Le pojte veselo,
Slavjansko deželo
Budite naprej!

Kjerkoli glasijo
Se vaši glasovi
Se slavski sinovi
Dramijo vselej.

Slavjanska danica
Je že zasvetila,
Ki bode zdrobila
Protivnike v prah,

I bodo združili
Se sini slavjanski
V en rod velikanski,
Nasprotnikom strah.

I tačas veselo
Se bodo pa vila
Vam krasne vezila
V preslavni spomin.«

Ko so leta 1881. v Vidnu obhajali jubilej nadbiskupa Casasole, napravili so mu med drugim tudi slovesno besedo, pri kateri so se deklamovale pesmi v raznih jezicih. Ob tej priliki je Podreka zložil in deklamoval ter potem na posebnem listu tiskati dal naslednjo pesem:

»Veseli se nadškofija,
Oče mili, Te slavěč,
In Beneška Slovenija
Daje Ti pozdrav gorěč.

Petdeset si let mašništva
Že dosegel — lepa čast!
Petindvajset že škofijstva
Ti od Pija je oblast.

Ti slovanskega naroda
Na Beneškem si pastir,
In Cirila in Metoda
Slednik, kažeš blag'ra vir.

Hvalo, slavo vsak Ti poje,
Za Te prosi vsak Bogá —
Kaj pa sred Te slave Tvoje,
Kaj Slovenec Ti podá?

Pomlad spet se je vrnila
Z glasnim petjem drobnih ptic,
Vso naravo prerodila,
Natrosila nam cvetlic.

Lehko bi cvetlic obilo
Naših vtrgali gorá,
K godu Tvojemu v vezilo
Venec Ti podali ta.

Ali rožice minjjo
Ki narava jih delí,
Zima dahne — pobledijo,
Kmalu cvet jim odleti.

Drugo cvetko mi imamo
Koja ne zamrě nikdar,
To ponižno v dar Ti damo,
Prečastiti naš Vladar!

V srci našem ta prenežna
Rožica vzcvetela je:
To »ljubezen« je hvaležna
Ki gojimo jo za Te.

V dar Ti dá, proseč Te milo,
Višji dušni naš pastir,
Da Ti sprejmeš to vezilo,
Ki imá le v srci vir.

Da, ljubezen čisto, sveto,
Ki spremembe ne pozná,
Ljudstvo Tvoje za Te vneto
V dar Sloven Ti danes dá.

Srečo naj Ti Bog dodéli
Ljubo zdravje, mir sreča,
In pri vsakem naj Te deli
Blagoslov njegov spremljá.

Naj njegova roka sveta
Čuva Tebe vseh nadlog:
Dolgo, dolgo še Očeta
Dobri naj nam hrani Bog!«

Lehko in rad bi bil spisal Podreka kaj več, ali jezik mu je vedno delal zapreko. Napósled je vse popustil in le o kaki redki priliki še kaj malega zapel. Tožil je pa, da sedanja slovenščina ni več prava, da »hrvatuje« i. t. d. in ni se mu več ljubilo baviti se ž njo. Pač pa je vzpodbujal posebno mlade bogoslovce, naj bi se izkazovali prave Slovence, naj bi se svojemu jeziku učili, ne pa ga zamenjali s tujim in se tujcem prištevali. In njega besede niso ostale povse nerodovite.

Zadnja leta se je v prostih urah, posebno v zimskem času, bavil z umetnim žaganjem (ital. »traforo«) lesá, in z veliko potrpežljivostjo izgotovil marsikaj lepega in čudovitega. V dveh letih je napravil »Milanski dom«, ki je sestavljen o.l več tisoč kóscev in je res občudovanja vredno delo.

K zadnjemu se je bil nekako nanagloma postáral; bolehal je nekoliko na nogah, ali vender nikdo ni pričakoval še njegovega konca. No, Bog ga je k sebi pozval, in nam zdaj ne ostaje družega, nego ohraniti ga v hvaležnem spominu in posnemati njega vzgled.

Madrigal.

Zakaj sloniš samótno tu o hiši,
Ko séver brije, burja pleše v snegi? ...
Ne toži, déklica, solzé obriši!

Bog bode ga kaznil, ki se v palači
Tu góri smeje zábljeni priségi,
Nedólnosti, razkošnika igrači.

Pa z máno idi, ker je mrtva mati,
Ki jo pogrébila je sramóta tvoja:
Kar imam, z radostjo ti hočem dati,
In žalost tvoja bodi žalost moja!

Ranko.

Pepelúhar.

Národna pravljica.

Zapisal na Temljinah Jožef Kenda.

(Dalje in konec.)

Ko so imeli na določeni dan skakati čez jamo, gnetlo se je polno ljudij pred njo. Ko ni mogel nobeden preskočiti jame, ukaže Pepelúhar narediti prostor. S konjem dirja na cilj ¹⁾, potem preskoči jamo, kakor bi ga pihnil, in preskoči še sto sežnjev več, kakor je bila jama široka. Zdaj zapové konju takó močno dirjati, da ga ne bo nobedna straža ustavila. Kakor je želel, takó se je zgodilo. Ko prijezdi do mlake, dobí šele tam svoje kljusè. Hitro skoči s konja, preobleče se, priveže srebrno obleko konju na sêdlo ter zleze na kljusè. Konj s srebrno grivo in srebrnimi podkóvami pa zdirja Pepelúharju izpred očíj. Ko prijezdita brata po cesti, le ugledata Pepelúharja v mlaki na kljusétu. Brata ga zbadata: »No, Pepelúhar, ali ne pojdeš gledat, kakó skačejo lepi jezdecí čez jamo? Pa oče te bo tepel, ko zvé, da si le tu trpinčil ubogo žival. Z Bogom!«

Pepelúhar se ni veliko zmenil za posmehovanje svojih bratov. Ko sta odjezdila, spravil je počasi kljusè iz mlake in domóv. Brata sta domá že povedala, kakó so bili jezdecí oblečeni in da je samó jeden preskočil jamo in še sto sežnjev naprej. Pepelúharja pa je oče po navadi oštel in ozmerjal.

Kraljičina je dala razširiti jamo še sto sežnjev in razglasila, kdor jo preskoči, tistega vzame za možá. Oče je zopet dal svojima starejšima sinoma najlepša konja in mnogo denarja, da sta šla gledat, kdo preskoči jamo. Tudi Pepelúhar preprosi očeta, da smé iti tudi on gledat. Oče mu dá tisto staro kljusè in malo denarjev. Ko je prišel s kljusétom do mlake, spravi se mu v mlako. Ko sta odšla brata mimo, spomni se konja z zlátó grivo in zlátimi podkóvami. Koj je stal konj na cesti. Imel je tudi zlátó sêdlo in na sêdlu zlátó obleko privezano. Hitro gré Pepelúhar s kljuséta, odveže zlátó obleko, preobleče se in skoči na konja. Kmalu je prehitel svoja brata, ki se mu odkrivata in ga pozdravljata, ker ga nista poznala. Ko ni mogel nobeden preskočiti jame, ukaže Pepelúhar narediti prostor in izpodbode

¹⁾ Anlauf nehmen.

svojega konja ter preskoči jamo in še sto sežnjev naprej. Zdaj vzpodbode konja in ta preskoči vse straže in vse zidove, katere je dal kralj narediti, da bi ujel lepega jezdeca. V hitrem diru je kmalu prišel do mlake, kjer je dobil svoje kljusè. Naglo se preobleče, priveže zlato obleko konju na sêdlo ter zleze na kljusè. Ko prijezdita brata, posmehujeta se mu in ga zbadata. Pepelúhar se pa ni zmenil za to. Ko sta odšla brata, spravi kljusè na pot in jezdi počasi domóv. Domá pravita starejša dva sina očetu, kakšen je bil jezdec in njegov konj. Oče ja pohvali, mlajšega pa grdo ošteje.

Zdaj je dala kraljičina jamo še bolj razširiti in je razglasila, kdor jo preskoči, tistega bo. Oče zopet dá starejšima sinoma najlepša konja in mnogo denarja, da sta šla gledat, kdo preskoči jamo. Pepelúhar je očeta toliko časa prosil, da mu je nazadnje moral dovoliti, da smé iti tudi on gledat. Ko pride s kljusétom do mlake, spravi se mu ta v njo, kakor po navadi. Zdaj so mu začele žabe regljati: »Le počakaj, Pepelúhar, da pojdetta brata naprej!«

Ko sta jezdila brata mimo njega in ga zasmehovala, delal se je Pepelúhar, kakor bi ne mogel spraviti kljuséta iz mlake. Ko sta brata odšla, spomni se konja z demantovo grivo in demantovimi podkóvami. Konj se hitro prikaže na cesti. Pepelúhar zleze s kljuséta, preobleče se in séde na konja. Kakor blisek je jezdil mimo svojih bratov; ta dva sta se mu pa ognila v stran, odkrila in ga pozdravljala. Nobeden se ni upal jame preskočiti; zató vzpodbode Pepelúhar svojega konja in kakor bi mignil, bil je na drugi stráni jame. Pa zdaj se je dal ujeti in peljali so ga h kraljičini. Ker ji je dopadel, bila ga je voljna vzeti.

Kraljičina prelomi demantov prstan in dá polovico Pepelúharju, rekoč: »Kadar prideš s tem prstanom, spoznala bom, da si pravi.«

Pepelúhar se poslovi pri kraljičini, zasede svojega konja in zdirja proti dômu. Ko pride do mlake, skoči s konja, preobleče se, priveže konju obleko na sêdlo ter zleze na staro kljusè. Ko odjezdita brata mimo njega, zasmehujé ga, spravi tudi on kobilo iz mlake in jezdi počasi domóv.

Ko pride domóv, bila mu je že odmerjena kazen. Oče je rekel starejšima sinoma, naj ga peljeta v kakšen samotni kraj, tam ustrelita, jezik pa naj prineseta pokazat, če je mlajši sin res mrtev. Ko sta peljala brata Pepelúharja na morišče, šel je tudi pes ž njimi. Pes zalaja: »Nič se ne bój, Pepelúhar, saj bom jaz umorjen namesto tebe!« Pepelúhar ga je razumel, ker ga je puščavnik navadil, kaj psi lajajo.

Na drevesi zapóje ptiček: »Nič se ne bój, Pepelúhar, saj bo pes umorjen namesto tebe!«

Tudi žaba v luži se oglasi: »Nič se ne bój, Pepelúhar, saj bo pes umorjen namesto tebe!«

Razumel je tudi ptička in žabo, ker se je naučil od puščavnika, kaj ptiči pojejo in kaj žabe regljajo.

Ko pridejo na morišče, rečeta brata Pepelúharju: »Midva te ne ustreliva, ker si naju brat. Védi pa, da ne smeš nikoli več domóv priti, da ne bova trpela midva za té.« Pepelúhar jima obljubi. Brata ustrelita psa, odrežeta mu jezik in ga neseta domóv očetu. Oče pa jima reče: »Vrzita ga proč, da ga le videl ne bom.«

Pepelúhar ni smel domóv. Odpravi se na kraljev dvor. Tu je prosil, da ga pusté h kraljičini. Podá ji polovico demantovega prstana in kmalu je bila poroka. Ko sta bila jedenkrat samá, pripovedujeta si, kakó se jima je do zdaj godilo. Ko ji mladi kralj pové, kakó ga je oče zavidel, da ga je hotel celó ustreliti, rada bi se kraljica prepričala, če je vse to res. Mladi kralj naj se preobleče v pepelúharsko obleko in naj se povrne domóv. Sáma bo pisala njegovemu očetu, naj pripravi velike gostí ker bo tod mimo potovala. Izkušala bo očeta, če res takó zavidi sina, s tem, da mu ukaže prinesiti kake jedi na mizo. Vsako jed naj vrže na tla ter naj se dela pri tem, kakor da bi se mu le ponesrečilo. Nazadnje ga bo preoblekla ona v kraljevo obleko in ga pripeljala pred gôste.

Mladi kralj se preobleče v pepelúharsko obleko in gré domóv. Oče ga je jezno pogledal, rekel mu pa ni nič; brata sta se pa izgovarjala, da jima je utekel.

Kmalu za njim pride tudi kraljevo pismo, v katerem ga je kraljica prosila, naj napravi ta in ta dan veliko gostijo. Ko je določenega dne prišla kraljica s spremstvom, stregel ji je oče po svoji móči. Ko so se malo okrepčali, vpraša kraljica očeta, koliko sinov ima.

Oče odgovorí: »Samó dva imam; pa sta oba dobra, pridna in ubogljiva.«

Kraljica reče: »Ali nimate treh sinov?«

»Le dva imam,« odgovorí ji oče v zadregi.

Kraljica mu zopet reče: »Vi ste imeli tri sinove, kakor se mi zdi. Bomo pa v krstne bukve pogledali, da se prepričamo.«

Oče se hití izgovarjati: »Imam pač še jednega Pepelúharja; pa ni vreden, da bi ga spoznal za sina. Takšen tepec je, da ga nima para.«

Kraljica reče na to: »Kmalu se prepričamo, če je res takšen tepec, kakor Vi pravite. Zdaj naj prinese on kako jed na mizo, da ga bomo videli.«

Oče se izgovarja, da je tak pa tak; pa vse ni nič pomagalo.

Oče pripelje sina vsega od pepela in pravi: »Saj sem pravil, da se le po pepelu valja.« Na videz se je sin delal, kakor bi ga bilo zelo sram; v srci se je pa smejal.

Zdaj ukaže kraljica, da mora sin prinesiti kako jed na mizo. Oče bi bil rad rekel, da ni za to; pa ni smel. Oče in kuharice so učile Pepelúharja, kakó mora držati skledo, da mu ne pade iz rók. Napravijo mu mesó, da nese gôstom na mizo. Nesel je prav počasi in se delal še bolj nerodnega, kakor je bil. Ko stopi čez prag, trči ob kljuko pri vratih, da mu je vse padlo na tla. Oče ga zgrabi za vrat ter mu jih daje okolo glave, da je bil ves črn, kjer ga je zadela očetova pest, in ga zapre v hram. Oče gre h gôstom in se izgovarja, da je sin vedno takšen, da ni še nobedne prav naredil. Kraljica ga zagovarja, češ, da se mu je le ponesrečilo; zdaj naj prinese pa kavo na mizo. V kuhinji so ga zdaj še bolj učili, kakó mora nesti, da ne prevrne in razlije. Kavo je srečno prinesel do mize. Tu hoče privzdigniti malo, da bi postavil na mizo; ali glej! ko privzdigne, zadene ob mizo in vsa kava se razlije po prtú. Vse je bilo črno in umazano. Oče ga še bolj pretepe in zuhá.

Kraljici se sin smili in se napravi k njemu v hram, rekoč: »Bomo videli, če zna pa kaj pametnega govoriti.« S seboj nese obleko za kralja. Pepelúhar se hitro preobleče in lepo napravi ter gré s kraljico h gôstom.

Oče vstane, pozdravi ga in mu reče: »Ali ste prišli tudi Vi nas počastit?«

Oče namreč ni védel, da je kralj; zato ga pozdravi le kakor druge spremnike. Oče in sin se o marsičem pogovarjata; a vendar ni mogel oče spoznati svojega sina.

Najedenkrat pa vpraša oče sina: »Ne zamerite mojemu vprašanju, gospod, odkod pa ste?«

»Ali me ne poznate?« odgovori mu ta.

Oče mu reče: »Nič Vas ne morem prav poznati. Vaš glas se mi zdi malo znan in tudi po obrazu ste mi nekoliko znani; a ne morem se domisliti, kdaj in kje bi Vas bil videl.«

Kralj mu reče glasneje: »Kaj ne poznate več Svojega sina Pepelúharja? Zdaj sem kralj in mož te kraljice.«

Oče spozna sina, pade prédenj, zjoče se milo in ga prosi odpuščenja.

Sin vzdigne očeta, rekoč: »Ali Vam nisem jedenkrat rekel na polji: Do zdaj ste bili Vi moj oče, kmalu bom pa jaz Vaš.«

Na to pové sin vsem, kakó je postal kralj.

O gluhtonemcih.

Berilo I. Hönigmanna v seji »Slovenskega kluba« na Dunaji.

(Konec.)

udi samó površni pogled v zgodovino gluhtonemstva nam kaže da so bili gluhtonemci še pred malo stoletji najzapuščenejši in najbolj pomilovanja vredni ljudje. Nikjer se ne najde v starem veku kaka opazka, da bi se bilo za vzgojo in pouk gluhtonemcev kaj storilo. Samó jeden slučaj se najde v zgodovini Rimljanov, da se je gluhtonemec v obrazovnih umetnostih poučeval.

Plinij pripoveduje, da je govornik Mesala imel gluhorojenega sorodnika Kvintija Pedija in ga dal poučevati v slikarstvu, v kateri umetnosti je ta tudi izvrstno napredoval, takó, da se je celó cesar August čudil njegovim delom.

Toda pomislimo, kaj je bil vzrok tega zanemarjanja?

Prvič: Nedostatek gluhosti, katera tudi provzročuje nemost, ni očiten ter ne vzbuja neposredno sočutja zdravih ljudi.

Ker se gluhtonemci ne nahajajo prepogostoma skupaj bivajoči, zató se velikost njih béde nikdar ni mogla prav spoznati.

Drugič: Učenjaka Hipokrat in Aristotel sta rekla v svojih spisih, da je gluhtonemce prištevati bebcem, da jih tedaj ni mogoče poučevati.

Tretjič: Može pa, kateri so prišli zaradi duhovskega svojega stanú dostikrat v dotiko z gluhtonemci, mislili so, akoravno so čutili notranji nagon za poučevanje teh ubožcev, da ni sméti volji božji nasprotovati s človeškimi vplivi.

Saj se je še v začetku 17. stoletja Španjolec Emanuel Ramirez de Carrion bal inkvizicije, ker je gluhtonemce poučeval. Da bi se ne mislilo, da je čarovnik, pripravljaj je učence svoje na zdravniški način za pouk. Najprej jim je dal neke tekočine, da jih je gonilo, potem telohov čaj, za tem sirupa od »cuscuta Europaea«. Zatem jim je izbril lasé na témeni za dlan široko in to mesto mazal vsak večer z mazilom, napravljenim od aqua vitae, nitrum depuratum, aqua Nymphaea in mandeljnovnega olja. Pa še vse ni bilo zadosti! Česal jim je vsako jutro lasé z glavnikom od ebenovine proti potezi in dajal jim še nekaj časa piti nekega rastlinskega soká. Takó pripravljanim jim je jel nad izbritim témenom glasno izgovarjati posamične glasove, zloge in besede in raznemil je na ta način, kakor čitamo, več gluhtonemcev. Ni li to čudna metoda? Vse to je bil humbug, pa takratnemu

razmerju prilagoden. Isto takó je bil tudi čuden način, po katerem je Samuel Heinicke upamtil svojim učencem vokale, humbug. Dal je namreč svojemu učencu pri izvábljanji in vežbanji glasa »i« kisa, pri e-ji pelínovca, pri a-ji čiste vóde, pri o-ji sladke vóde in pri u-ji olja na jezik in rekel, kakó s tem doseže, da si njega učenci na ta način za vselej zapomnijo posamične vokale.

Četrtič: Šele za reformacije je nastala národna šola. Čuditi se nam torej ni smeti, če ni nikdo čutil potrebe pouka gluhoemcev v razmerji, v katerem se národi sploh niso poučevali. — Kakor sem že prej omenil, oddeljena je bila gluhoemcem v starem in srednjem veku žalostna usoda. Iz svetega pisma in obče zgodovine bi navedel lahko mnogo izrekov, kateri pričajo o tóžni usodi teh ubožcev, saj še celó bogati kralj Krez svojega družega sina, kateri je bil gluhoemec, ni hotel spoznati za sina, kakor nam Herodot pravi — ali to bi me predaleč zavedlo. Hočem torej v kratkem navesti samó glavne zgodovinske točke. -- Po reformaciji so se začeli milosrčni možje tu pa tam pečati z vzgojo gluhoemcev. Prvi, kateri je učence svoje izkušal poučevati v jeziku glasovnem, bil je benediktinec Pedro de Ponce na Španskem. Živel je v 16. stoletji. Njega po pravici imenujemo izumitelja poučevalne metode za gluhoemce. Za njim se jih je bavilo še mnogo s tem poukom, ali njih uspehi niso bili izdatni. Šele ko sta jela Abbé de l' Epée v Parizu (l. 1712. - 1789.) in Samuel Heinicke (l. 1727. - 1790.) v Lipsku gluhoemce v zavodih zbirati in jih skupno poučevati, storil se je prvi korak v tem pouku in ravno v tem imata največje zasluge. Ta dva moža sta bila tudi zastopnika dveh nasprotnih poučevalnih metod, in sicer takozvane francoske in nemške. Prvi je poučeval učence svoje v jeziku pismenem in telokretnem, drugi pa, uvidevši, da jezik telokretni nima mnogo koristi za gluhoemce in hotéč jih za življenje pripravljati, poučeval jih je v jeziku glasovnem. Metodo gestikulovanja je izumil Abbé de l' Epée sam, in mislim, da je zanimivo zadosti, ako nekaj več povem o telokretanji. Gluhoemec si ustvarja većinoma sam svoje znake za stvarí, ki so okolo njega. Jednako otroku s sluhom naznani svoje želje v prvem času s tem, da pokaže na kakšno reč, katere si želi. Ako česa ne mara, obrne se stráni. Čim bolj se obzorje njegovo širi, tem bolj čuti potrebo znakov, s katerimi more tudi zaznamenovati odsotne reči. Kar je najočitneje na kakem predmetu, tega se poprime in to mu služi v zaznamenovanje dotičnega predmeta, in to je gibanje, barva in oblika. Takó mu je oče tisti, kateremu roko poljubuje in kateri ima brado; mati tista, kateri tudi roko poljubuje in ki ima uháne; kuha-

rica tista, katera kuha. Krojač je šivajoča, kovač s kládívom nabíja-joča, otrok na rokah ležeča, berač proseča in gospod tista oseba, kateri se odkrivamo. Krava je tista žíval, katero molzejo, žaba skaka-joča, riba plavajoča, ptica s perutími mahajoča žíval. Tudi nežíve stvarí gluhtonemec po ístem náčinu zaznamenuje: Sneg je to, kar je belo in z néba pada; dež to, kar je mokro in tudi z néba pada. — Belo mu je to, kar ima táko barvo kakor njegov ovratnik; rjavo to, kar ima takšno barvo kakor kava. Po obliki znači solnce s tem, da okroží s prstom svoj obraz, mesec da pokaže pol obraza; mizo, da pokaže z rokama podobo plošče; híšo, da pokaže podobo strehe i. t. d. Tudi znajo gluhtonemci v svojem telokretanji sestavljati besede, n. pr. znamenja nemških besed: Herz, Herzog, Erzherzog, Bischof, Erzbischof izvaja iz ístega znamenja. »Herz« znači s tem, da položí roko na srce. Ako jedenkrat vzdigne roko nad srcem, pomeni to osebo Herzog, in Erzherzog, ako dvakrat na ístem mestu vzdigne roko. Oblika infule je znamenje za osebo »Bischof« in »Erzbischof« ístotako, samó da se še roka na srce položí. V daktilologíčnem ali ročnem alfabetu se »f« znači s tem, da se palec položí na tretji ud sredínčev. Ker se beseda »Freiherr« príčne s črko »f«, zató se tudi ta beseda s tem zazname-nuje, da se z daktilologíčnem znamenjem »f-a« jedenkrat roka po-tegne čez prsi; in ker je oseba »Fürst« víšja oseba nego »Freiherr«, zató se z ístim znamenjem dvakrat potegne čez prsi. Gluhtonemec, je-zika ne poznajoč, ne misli v jezikovnih oblikah, temveč v prizorih. Najprej mu pride to v zavest, kar stójí pri kacem prizoru najbolj na ospredji. Zató nasledujejo časih predočbe mnogo drugače, kakor pri nas; gluhtonemec n. pr. ne pokaže: »Čevljar naredí čevlje«, temveč takó: »Šíva čevljar čevlje.« Ali pa n. pr.: »Ta-le mí je ukradel peró.« Glu-tonemec bode ta stavek tako-le izrazil: »Ukradel peró moje ta«. — »Lovec je ustrelil orla s puško«, bode pokazal: »Orel lovec ustrelil puška.« Ravno to, da gluhtonemec v logíčnem rédu ne reproducira in ne misli v pravílnih jezikovnih oblikah, to je bístveni vzrok, da se telokretanje v gluhtonémnicah skoro povsod íztreblja, ker to jeziku glasovnemu nasprotuje. Da se je pa metoda nemška, katera se poslu-žuje pri pouku jezika glasovnega, uvedla navzlic vsem težavam, katere provzročuje nje raba, bílo je zató, ker so hoteli učítelji učence svoje za občevanje v človeški družbi usposobiti; pravega občevanja s člo-veško družbo pa brez jezika glasovnega skoro misliti ní. Po Heinickeji, kateri je leta 1778. v Lipsku otvoril prvo gluhtonémnico na Nemškem, se je do denášnjega dné ta metoda zmeraj bolj šínila in ízboljševala. Na kongresu internacijalnem leta 1880. v Milanu so se celó fran-

coski učiteljji javno odpovedali stari francoski metodi in uvedli nemško. Le tukaj pri nas na Avstrijskem se nahaja še nekaj starih gospodov, ki se ne morejo ločiti od telokretanja, misleči, da nam Avstrijancem ni možno, biti zdravim, ako nismo pri vsem zadnji. Če bi pri pouku samó telokretali, imelo bi to vsaj nekaj pomena in ne bi jim bilo zameriti, ali oni govore in telokrečejo zajedno in če kdo opazuje učence, vidi, da se učenci telokretanja držé, ljubi učitelj pa pluča svoja zastonj napénja.

Kakó poučujemo danes gluhoemce? — Pomoček za pouk nam je, kakor pri polnočutnih otrócih, jezik glasovni. Se pa li more gluhoemec naučiti jezika glasovnega? — Dá, samó ne po istem poti kakor človek s polnim sluhom, po sluhu, ampak s pomočjo vida in tipa. Govorila se namreč pri vsakem glásu drugače gibljejo in postavljajo in obraz z usti dobí pri vsakem glásu drugo podobo. — Takó se tudi posamične besede in posamični stavki na lici takorekoč obrazi. Ako izgovorim besedo »vrt«, spozna gluhoemec na mojem obrazu, da sem izpregovoril najprej v, potem r in t. V mislih si potem gluhoemec zbere te glasove v skupino in ta skupina vzbudí v njega duši pojem »vrt«, sevédá šele, če se mu je ta pojem že prej razjasnil.

Treba je torej, ako hočemo gluhoemca v jezik glasovni uvesti: Prvič: da mu posamične glasove izvábujemo; drugič: da se ti glasovi spojé v zloge, besede in stavke; tretjič: da ga učimo govor raz ust čitati, in četrtič: govor razumevati.

Predno pa začnemo z izvábvanjem glasov, moramo učence na govor pripravljati in sicer s tem, da jih vadimo v dobrem dihanji, ker sapa je glavni element glasov, da jih vadimo v primernem gibanji govoril, kajti ta so še okorna, ker se do sedaj niso zadosti rabila, in napósled poskušamo učenca primorati, da sploh kakšen glas od sebe dá. To dosežemo s tem, da glas n. pr. *a* izgovarjamo in učenca pustimo tipati po vrátu, da zapazi tresenje na vrátu. Če se ne posreči na ta način, silimo ga k sméhu s tem, da ga šegáčemo in če to še ni uspešno, treba je čakati, da se slučajno doseže. Tù pa tam se časih nahaja gluhoemec, ki celó po več tednov ne dá glasú od sebe. Po takih vajah prideta prva glasova *p* in *a* na vrsto. Pri izvábvanji *a* pokažemo učencu, da se usta odpró in jezik mirno leží. Zdaj pa, ko damo glas, ne samó sape od sebe, glasi se *a* in to tudi opazuje s tipanjem na vrátu učiteljevem. Takó se do konca šolskega leta doseže, da so učenci sposobni reči okolo sebe po imeni izgovarjati, njih svojstva povedati i. t. d. in sicer na naslednja vprašanja: Kdo ali kaj je to? Kakšno je to? Od česa je to? Kaj dela to? Kaj ima to? in dobé se stavki: n. pr. To je miza; miza je nizka; miza je od lesá; miza stoji;

miza ima ploščo, štiri noge i. t. d. Na ta način se govor korak za korakom sestavlja. Od drugega leta dalje se poučujejo učenci v vseh predmetih ljudske šole razven petja. Daljši pouk je jednak temu v ljudski šoli, sevéda pa bode vedno nekaj različen od tega, ker se nam ni smeti ozirati samó na predmet in tvarino, ampak tudi na mehanični in pojmovi del govora. — N. pr. v drugem razredu imamo računjanje do sto, kakor v ljudski šoli, pa brez praktičnih nalog, ker učenci še ne mogó dolgih besed in stavkov hitro izgovarjati in tudi nimajo še zadosti primernih pojmov.

Dal sem gospodom poslušalcem obrazec o zgodovini in sedanjem stanju gluhtonemstva, treba je samó še, da omenim števila gluhtonemcev v posamičnih deželah in ónih dežel, katere največ storé v polajšilo žalostne usode teh ubožcev.

Število gluhtonemcev v posamičnih deželah:

Na Nemškem jih je 38.489, na Francoskem 22.610, na Angleškem 18.152, na Laškem 19.385, v Avstriji 26.000, na Ogerskem 22.699, na Španskem 10.905, na Švicarskem 6.544, v Severni Ameriki 16.205. Med vsemi deželami, kar se tiče vzgojevanja gluhtonemcev, sta prvi Danska in Severna Amerika. Po teh deželah se poučujejo vsi gluhtonemci. Dansko ima 6 gluhtonémnic z okolo 500 učenci; v Severni Ameriki se pa nahaja 57 gluhtonémnic s 5.200 učenci.

V Washingtonu imajo celó collège (visoko šolo) za gluhtonemce, v katerega se vzprejemajo starejši gluhtonemci iz zavodov, da dospó višjo stopnjo izobraženosti. Tukaj lahko dosežejo vsako akademijsko dostojnost kakor dijaki na vseučiliščih. Poučujejo se tukaj v vseh znatnostih in še celó v astronomiji. Zeló neverjetno je to in prav amerikansko, ali istina je, da čitamo v strokovnjaških listih o tem!

Za tema deželama pride Nemška, Angleška in Švedska.

Na Nemškem n. pr. imajo sedaj 96 zavodov, ali ti še vedno ne zadoščajo vsem potrebam in preskrbeno je v njih šele $\frac{3}{5}$ števila vseh za šolo godnih gluhtonemcev. — V Rusiji so štirje zavodi in sicer v Petrogradu, v Moskvi, v Varšavi in v Odesi.

Pri nas na Avstrijskem imamo 6.271 za šolo godnih gluhtonemcev. Od teh je preskrbenih samó 1.428 v sedemnajstih zavodih, ostaja torej še 4.843 gluhtonemih otrók, kateri odrasejo brez vsake vzgoje. Iz tega se vidi, da je pri nas še dosti storiti v tej stvari. — Veselilo me je, da so se družabniki malega našega kroga zanimali za to stvar. Želeti je le, da se tudi daljši in posebno merodajni krogi zanimajo in brigajo za to, da se gluhtonemcem na Avstrijskem vsem pomaga do boljše bodočnosti in s toplo to željo končavam svojo razpravo.

Na grobu Jožefa Ogrinca.

Spomenica ob jednajsti oblétnici njega smrti.

Spisal **Vatroslav Holz.**

Spomládi l. 1885. privédel me je bil pot dôli na slovanski jug, med junaške brate Srbe. Premeril sem o tej priliki precejšen kós jugoslovanske zemlje. Iz Ljubljane sem se peljal preko Budimpešte v pšenicorodni Banát, potem po Dunavu nizdolu v kraljevski Beligrad, odkoder sem se obrnil nazaj gôri v ravni Srém. Ondu sem v dveh mesecih obhodil vsa znamenitejša mesta in selišča, ogledal si tudi razne pravoslavne »manastire« na bajni Fruški gori ter se naužil veleslikovitih prizorov iz čvrstega národnega življenja srbskega.

Vračujoč se s tega prezanimivega »izleta« v opevano Srbijo zopet proti dômu gôri na Slovensko, dospél sem nekega vedrega večera v prijazno krájinsko mesto Vinkovce.

Prihodnji 4. dan ržénega cveta je bil ravno praznik sv. Rešnjega Telesa. Imel sem torej najlepšo priliko za ogledovanje mesta in njegovega — stanovništva.

Vinkovci so mestece ali veliko »trgovišče« na reki Bosut, na zapadni stráni košatogozdne Fruške gore. Okrog mesta se razgrinja plodovito ravno polje, po katerem rase bohotno silje, zlasti pšenica, koruza in rž. Proti jugu se razgrebajo nepregledne lóke, njive, gozdi in travniki tjà dôli do Save, za katero se dvigajo v mehkih obrisih sinje bosenske goré. Zunaj mesta, na zapadnoseverni stráni teče železnica, držeča iz Vukovara na Dunavu v Brod na Savi.

Mestece ima okolo 700 hiš in nekoliko preko 3000 stanovnikov. Tù je »sodbeni stol«, okrajno sodišče, vélika gimnazija in razni drugi zavodi in uradi. Za časa Vojne krájinje je bilo tù glavno taborišče brodske polkovnije.

Na mestu sedanjih Vinkovec je stalo za Rimljanov znamenito mesto Cibalum ali Cibalis. Bilo je to neki veliko mesto, o katerem pričajo mnogi ondotni rimljanski napisi in razne staríne. V obližji ónega mesta je bila l. 315. velika bitka med rimskima cesarjema Konstantinom Vélikim in Licinijem, v kateri je poslednji bil poražen izgubivši 20.000 vojníkov...

Kakor povsod na Telovo, bilo je tudi ondu isti dan zbranega mnogo prázne oblečenega ljudstva, in to ne samó meščanov, ampak večina bližnjih in daljnih okoličanov.

Vinkovčanje, kakor sploh stanovniki nekdanje Vojne krájine so káj lepí ljudje, zlasti ženske slové kolikor po svoji telesni krasoti, toliko tudi po slikoviti in dragoceni národni noši svoji. Med temi se odlikujejo posebno Privlačanke in Otočanke. Njih obleka je malone vsa z zlatom in srebrom izvezena in obšita. Prsi jim odeva »prsluk« od rdečega ali modrega atlasa, katerega prepletajo zlate arabeske, cvetice, véjice in trsove rozge. Starejše žene imajo prsluke zadaj po hrbtu preprežene s pisanimi našívi, med katerim se svetlikajo in iskré stoteri kósci zrcalnega stekla. Preko prsluka ogrinjajo takozvano »maramo«, t. j. pregrinjačo od črnega atlasa z zlatimi izvezki ali pa od bele, prozorne tančice z zlatom ali srebrom prepletene ter z zlatimi čipkami obrobljene. Nad maramo okrog vratú nosijo »ogrlíco«, tanko rutico, katera jim tudi nédro pokriva. Znamenita je pri teh ženskah srajca, »košulja«. Ta je mnogobrojno nagubana, zlasti nje čipkasti rokavi, ki so na dolenjem konci jako široki, v umetne gubíce nabrani. In košulje so raznovrstne in sicer: »šljokane«, »vitane«, »prepletene«, »pripletene«, »košarice«, »u tri nita«, »proste«, »misire« in »čenare«... Dolenji del života jim objemlje belo krilo, »skuta« imenovano. To je zlasti zadaj z zlatom ali srebrom našito in sicer ali po dolgem ali pa počez okrog, većinoma v podobi vinske trte ali bršljinove panoge. Vrh krila si pripasujejo rdeče svilnate »zaprege«, predpasnike, z zlatimi izvezki okrašene. Okrog pasú si ovijajo pasíce od modrega ali črnega atlasa z zlatimi izvezki. Razven tega imajo po krilu, zlasti za pasom in ob stranéh, kakor po rokavih raznovrstne petlje in zanjke od pisanega trakovja. Glavo si pokrivajo in sicer žené s takozvano »šamijo«, to je gladko privezано ruto ali »avbo« od črnega atlasa z zlatimi rožami izvezeno, dekleta pa si pripenjajo na široko spletene kite poleti svežih cvetic in pozimi umetalno delano cvetličje. Okrog vratú se jim vije dragoceni, po 400—600 gold. vreden »džerdan«, to je ogrlják, sestavljen od jedne ali od dveh vrst pristnih cekínov. In v ušesih se jim leskáčejo srebrne ali zlate naúhvice, ali pa cekíni. Obleki jednako imajo okrašene z zlatimi našívi tudi svoje obuvalo.

Tudi moški, zlasti mladeníči so lepó opravljeni. Njih beloplatnene »košulje« in »gače« imajo zdolaj za pedánj široke, fino pletene čipke, nad katerimi vse okolo se vijó zlati obrobki. In spredaj po prsih góri in dóli so izvezene v dveh vrstah zlate arabeske. Okrog pasú jim je

ovita rdeča pasica z dolgimi résicami in na nogah nosijo pisane čarape, t. j. nogavice do kolen, katere se kaj dražestno žaré skozi čipkaste hláčnice . . .

Kakor sem rekel: tu ob Telovi procesiji sem imel najugodnejšo priliko za ogledovanje národne nóše vinkovskega stanovništva. Toda, v pravi svoji slikovitosti se mi je pokazalo ondotno ljudstvo šele po službi božji, ko se je razvrstilo pred cerkvijo. Ondu je prostran trg, s košatimi drevoredi obrobjen. Sredi trga stoji trostebna soha Sv. Trojice. Okrog te sohe, po trati in po drevoredih, zbral se je bil po sv. maši ves národ. Bil je to veleslikovit, očarujoč prizór! Tu so se izprehajale v dolgih vrstah leporasle »devojke« v lesketajoči svoji obleki, ondu so se zbrali v širi kolobar čili »momci« in dočim so na tem-le konci trga resni možje razpravljali gospodarske svoje stvari, posédle so zgovorne ženice v razne tolpe razdeljene okolo Sv. Trojice v zeleno travo — skratka: kamor sem obrnil pogled, povsod zgolj mične, slikovito sestavljene skupine! In ko so po večernicah zaigrale »gajde«, zbrala se je iskra mladina v priljubljeni svoj »kolo« ter rajala, prepevajoč divne národne pesmi, do večernega mraka.

Mene pa je pri pogledu te mladostne brezbriznosti, kakor vselej, kadar na svojem potovanji vidim vesele srečne ljudi — obšlo neko neutešno hrepenenje po domovini, po znanih domačih obrazih. In glejte! tu mi stopi pred koprnečo dušo ljubezniva prikazen iz blaženih preteklih let: spomnil sem bil namreč ondu na trgu, sredi plešóče mladine, da je tukaj v Vinkovcih nekoč živel velenadarjeni rojak in pisatelj slovenski — Jožef Ogrinec, kateri, umrši v najlepših letih dóbe svoje, zdaj počiva tam zunaj na vinkovskem pokopališči. Nehoté sem ostavil vesele plesalce ter krenil ob Bosutu navzgor, na skrajni konec zapadnega predmestja, kjer leži »katoličko groblje«. Po poti me je spremljeval spomin na značajnega možá, v katerega veseli družčini sem l. 1873. — videvši ga prvič in zadnjič v življenji svojem — na vrtu nekdanje »zlate zápone« v Ljubljani preživel blaženo uro . . .

Jožef Ogrinec se je porodil dné 5. malega travna 1844. l. »pri Medvedovih« v Podgorji v kamniški okolici. Osnovne šole je dovršil v domačem mesteci, gimnazijo pa v Ljubljani ter l. 1864. stopil v ondotno bogoslovnico. Toda ni ga stalo v bogoslovji, »med ozkimi belimi zidovi, v črni haljini«. Pravil je, kakó mu je po svobodi koprneče srce utripalo s takšno silo, da se je bal, da mu póči. Spomládi l. 1866. je dal bogoslovskim naukom slobó in odšel v Zagreb na pravno akademijo. A tudi ondu ni vztrpel dolgo med suhoparnimi paragrafi pravošlovskimi; jedino, kar mu je prijalo, bilo je predavanje profesorja

Mesiča o hrvaški zgodovini. V Zagrebu je mnogo prestradal, kajti roditelji »izneverjenemu, izgubljenemu sinu« niso hoteli dajati nikake podpore.

Jeseni l. 1866. je šel na Dunaj, kjer je na vseučilišči do pomladi l. 1870. poslušal prirodoslovje. Tudi tamkaj se mu je godilo slábo. Od dóma ni dobil niti belíča: oče ga je zmerjal, mati pa plačevala zánj sv. maše, češ, da bi se spokoril. A bil je navzlic temu vedno »židane volje« in sploh povsod priljubljen, kajti vse je rado videlo rdečeličnega, visokoraslega, zgovornega mladeniča slovenskega v črni surki, z živimi očmi in ličnimi brkicami.

Z Dunaja se je l. 1870. preselil v Nemški Gradec, potem v Ljubljano, kjer je bil privatni učitelj v Mahrovem trgovinskem zavodu. Leto 1872. je prebil večinoma v Ljubljani, pišóč za »Dramatično društvo«; potem je bil poludrugi mesec pri nedavno umršemu župniku Davorinu Trstenjaku, kateri ga je bil vzpodbudil, da mu je napisal razne povesti za njegovo »Zoro«.

Od vinotóka meseca 1872. l. do vélikega srpana 1873. l. bil je suplent na Novomeški gimnaziji in jeseni l. 1873. se je preselil za suplenta na véliko gimnazijo v Vinkovce v Vojni krájiní. Tu dóli se mu je začelo življenje vedriti, zlasti ko je leta 1876. napravil v Pešti profesorski izpit in se je napósled spravil tudi s svojimi sorodniki. Veselil se je življenja in namerjal se oženiti — kar ga nemila smrt položí v hladno krajinsko zemljo. Umrl je dné 13. vélikega travna 1879. za srčno hibo. —

Pisateljevati je začel naš Ogrinec že dijak v Alojzijevišči, kjer ga je k temu bodril takratni vodja Jurij Grabnar, prijatelj Prešérnov. In napisal nam je v prekratki dóbi žitja svojega lepo vrsto velezanimivih povestij, resnih in šaljivih, slikovitih obrazov iz prirode in národnega življenja slovenskega. Prvi njegovi spisi so bili: »Obrazi iz narave«, natisnjeni v Janežičevem »Glasniku«, in sicer: »Petelin« in »Žaba«; v Stritarjevem »Zvonu« l. 1870. pa »Zima«, »Kos«, »Golob«, »Prva kita«, »Lipa«, »Strneno polje«, »Nevihta«, »Na razhodu« in »Žila — premôgova«. Potem v »Slovenskih Večernicah« družbe sv. Mohorja l. 1871: »Vojnimir ali poganstvo in krst«, izvirna povest izza časov pokrščevanja Slovencev; dalje povest: »Setev in žetev«; humoristiška povest »Največji revež«, priobčena v Mohorjeve družbe »Koledarji« za l. 1877., in l. 1878: »Naravoslovne črtice«. V knjižici »Pomladansko cvetje«, katero je bil izdal Vekoslav Raić, natisnjena je novela: »Solnce in senca«, dalje krasni večerni obraz: »Na vasi«, humoristiška novela: »Greh je!« in pa balada: »Doteklo jezero«. V

»Letopisu« Matice Slovenske za l. 1870. je priobčil zgodovinsko-mestopisni obraz: »Kamnik«, in povest: »Lesena noga«. V Trstenjakovi »Zori« l. 1872. obraz iz národnega življenja: »Na sveti večer« in obraz iz národa: »Cunjar«, l. 1873. povest iz srednjega veka: »Čarovnica s Karneka«, leta 1874. jesensko-zimski obraz: »Ptičar Blaž« in l. 1875. »Malomeška dogodbica«. Poslovenil je tudi prof. Fašinga zgodovinsko studijo: »Kralj Samo«. Razven tega je priobčil v podlistku »Slovenskega Naroda« razne sestavke svoje, in sicer novelo: »Čegava bode«, šaljivo povest: »Ureh, tretjikrat ženin«, potem: »En dan ženin« in národopisni obraz: »Babina Greda«, ter napósled tri prijetne podobe iz socijalnega življenja slovenskega in sicer: »Kaplan«, »Fajmošter« in »Lemenatar«. — Pri šaljivih svojih spisih se je skrival Ogrinec za psevdonim: »I. Medvedov« in »O. Osipov«, dočim je resnim razpravam in povestim podpisaval pravo svoje ime.

Končno nam je podal Jožef Ogrinec tudi prvi izvirno veseloigro v treh dejanjih: »V Ljubljano jo dajmo!«, igro, katera se je priljubila po vsem Slovenskem. Spisal je tudi izvirno glumo »Kje je meja« in pravijo, da je napisal baje tudi burko »Hudi Kljukec«. Vrhú vsega tega je prevel za naše »Dramatično društvo« razne gledališke igre, n. pr. »Na Osojah«, »Zapravljivec« i. t. d.

Vse Ogrinčeve spise prešinja plemenit, povse zdrav realizem in neprisiljen, urojen humor. Kdo se ne spominja še, s koliko slastjo smo prebirali izborne njegove »Obraze iz narave« v klasičnem prvem letniku Stritarjevega »Zvona«? Poleg teh »obrazov« je menda najboljši humoristični proizvod Ogrinčevega peresa »Pismo Ošpete Skomrahe ta Janezastemu Skomrahu, ki na Dunaji za doftarja štedira«. In v igri »V Ljubljano jo dajmo« nam je narisal dve pristni podobi iz našega ljudstva: Pavla in Nežo; zlasti poslednja je pravi prototip pobožne dékle slovenske, katera najprirodnejše svoje čustvo, ljubezen, duši boječa se greha. Nji vstric se more postaviti junak humoristiške novele »Greh je«, nepopačen, kmetski mladenič, kateri bi tudi rad bil vesel ter rad imel svoje »deklè«, kakor drugi fantje, ko bi ne bilo — »greh«!...

Dospevši na pokopališče, rómal sem od groba do groba, pregledaval vse nagrobne spomenike in napíse, ali imena Ogrinčevega nisem našel nikjer. Mislil sem že ostaviti samotno »groblje«, kar se mi pridruži mlad gospod, tamkajšnji profesor Senc ter me povéde na iztočni konec pokopališča — na grob Jožefa Ogrinca...

In tu me obide nepopisno bridko čuvstvo: Na nizki, zgósto travo obrasli gomili ni videti ni spomenika, ni križa,

niti kakšnega napisal! Leseni križ, katerega so mu zasadili na grob, strôhnel je in ž njim je izginilo i na njem zapisano ime Ogrinčevo. Vitka, tenkovejna vrbica, stoječa gomili ob vzglavji, jedino je znamenje, da je tu zakopan nenavaden človek...

Od prevelike bolesti prevzet, vzdihnil sem na glas: Oj, ti brižni naš Ogrinec! Toliko krasnih del si nam ustvaril in proslavil ž njimi premilo domovino svojo, zdaj pa ležiš tù dôli v tuji zemlji, zapuščen in pozabljen, brez vsacega spomenika in križa!

Slavno naše »Pisateljsko društvo«, ki je počastilo že marsikaterega zaslužnega možá, naj bi se blagovolilo spomniti tudi dičnega našega — Jožefa Ogrinca! Saj ni treba monumentalnega nagrobnega spomenika: oskromen kamenén obelisk, steber ali križ s primernim napisom naj se mu postavi na gomilo v znamenje, da pod njo počiva odličen pisatelj slovenski!

Iz tega namena sem napisal te vrste.

V Ljubljani, na dan sv. Jurija l. 1890.

Književna poročila.

IV.

Slaveni u davnini.

Napisao dr. T. Maretić. Zagreb 1889. Naklada »Matica Hrvatske«

Izmed deveterih knjig, katere je izdala »Matica Hrvatska za l. 1889«, zanima gotovo vsakega naobraženega Slavena óna pod górenjim naslovom. Take knjige so pri nas redke, ali tem potrebneje, da se upoznamo vsaj nekoliko z najstarejšo našo zgodovino. Sicer imamo raztresenega gradiva v tem predmetu v izobilji, samó ga je bilo treba zbrati in čitateljem predati v poljudni obliki. To je storil z omenjeno knjigo dr. *T. Maretić*, profesor slovenske filologije na vseučilišči v Zagrebu. Ne moremo reči, da je s svojim delom najbolje uspel, vendar pa je večini svojih čitateljev podal lepo knjigo, kjer bodo našli marsikaj, česar bi bili morda po drugih knjigah iskali zastonj.

V tej knjigi so opisani Slaveni, kakó se pojavljajo v zgodovini in kakšne so bile njih zgodbe do ónega časa, ko so vzprejeli krščanko vero. Po našem mnenji odgovarja ta knjiga samó v nekoliko górenjemu naslovu,

recimo jednemu delu, dočim je drugi izpuščen. Ako hočemo poznati Slaveni v davnini, moramo vedeti tudi nekaj o njih veri, življenji zasebnem in državnem itd. To samó bi bilo za ves zvezek dovolj gradiva. Kakó lepo so nam opisali ta del naše prastare zgodovine različni slovanski učenjaki n. pr. Šafařík, Afanasjev, O. Miller, K. Jireček, Krek i.t.d. Starine naj bi se bile opisale v prvem zvezku in potem kot drugi zvezek izdala omenjena knjiga. Na takšen način bi bil potem upravičen naslov knjigi: »Slaveni u davnini.« Morda izdá sčasoma dotični pisatelj prvi del omenjene knjige, če tudi v predgovoru nikjer o tem ničesar ne spominja.

Knjiga se bere ugodno, kajti pisatelj se je res trudil, da najtežja vprašanja čitateljem poljudno raztolmači, samó škoda, da ni bil v razlaganji vedno objektivni. Omeniti nam je tukaj, da se ne ujema pisava njegova z ónim, kar trdi v svojem predgovoru. Čudno se nam namreč zdí, kakó pisatelj z nekim zanimanjem navaja citate vseh ónih starih pisateljev, ki so navéli o starih Slavenih marsikaj grdih črtic, češ, da so vse resnične. Tudi mi smo za tó, naj se v zgodovini pové vse, dobro in zló. Zakaj je pa pisatelj takó škrt s pohvalnimi dokazi o starih Slavenih? Če so bolgarski in grški Slaveni bili okrutni v borbi z Grki, je li to kaj čudnega? Kaj so bili Grki boljši? Kaj se niso od njih naučili drugi národi mrcvariti ujetnike? Vsakemu je znano, kaj je storil Vasilij II. (l. 1014.) s premaganimi Bolgari, da jih je dal 15.000 oslepiti. Pa Grki so bili vendar naobražen narod! Objektivnost ima tedaj tudi svoje meje, in nam niti najmenj ne ugaja, da se piše na takšen način zgodovina za čitatelje srednjega stališča. A óno, kar trdi pisatelj na str. 45. o balkanskih Slavenih, da niso bili naprednejši od Bolgarov, in da ni bila slavenska kultura nekoliko vzrok, da se je bolgarska národnost stopila s slavensko, ne moremo vzprejeti za resnobno trditev, če tudi je pisatelj o tem trdno prepričan. Ali znano je pa tudi, da so poljedelci bili vselej naprednejši nego nomadi.

Ni naš namen, napisati natančne kritike o tem delu, nego še nečesa hočemo omeniti. Pisatelj govori v prvem odseku: »Slaveni u doistoričko doba« o raznih imenih slavenskih, a med ostalimi tudi o Venetih, katerih Slavenstvo je a priori zavrgel. Vprašanje to sevéda še ni rešeno, vendar pa je potrebno o tem soditi malo treznejše. Pisatelj našega Trstenjaka, ki je toliko o tem pisal, niti ne omenja, in vendar so njega dela mnogi učenjaki uvaževali. Ravno takó se nam čudno zdí, da se pisatelj še zdaj takó čvrsto drži teorije keltomanske o prebivalcih v denšnjih slovenskih zemljah, kakor bi mu ne bila znana dela znamenitih učenjakov Fliegerja, Kieperta, Šime Ljubića, Meyerja, Mommsena in Trstenjaka, ki so točno razjasnili etnografske odnošaje v alpskih in kraških zemljah. Kakor je videti iz IV. odseka: »Slovenci i panonski Sloveni« str. 91. — 92., misli pisatelj, da je verjeti

keltomanom. Sploh je pa pisatelj v tem odseku prezrl mnogo korenitih razprav iz starejše slovenske zgodovine od mlajših slovenskih zgodovinarjev (dr. Kos, Rutar i.t.d.).

Imeni *Hrvat* in *Srbini* je raztolmačil kaj lepo pokojni dr. Geitler v »Radu jugoslavske akademije,« in nepojmljivo nam je, zakaj pisatelj na str. 73. trdi, da uprav nobeden ne vé, kaj te besedi pomenita. Tudi razlaga besedi »ban« nam bolje prija pri Smičiklasi v I. zvezku njega povesti nego v tej knjigi, kjer se trdi, da je obrskega porekla, dočim jo Smičiklas drži za prvotno slavensko. Da bi bili dalmatinski Hrvati spadali pod frankovsko vlast do l. 876., ni zgodovinska istina, četudi so na prvo mesto v izdanih listinah napisali vselej frankovskega istočasnega vladarja, kar pa ni dokaz dejanske odvisnosti. Oni so se oslobodili že l. 823., pa niso bili od tega časa nič več v zvezi s Franki. Posavci pa so se oslobodili frankovskega jarma že l. 828. s pomočjo bolgarsko ter so takó ostali prilično neodvisni. Takó trdi Smičiklas v svoji zgodovini in dr. Kos v »Letopisu Matice Slovenske« za l. 1882. in 1883. Pa pustimo te potankosti, ker jih je preobilo in spis bi se preveč raztegnil. Omeniti hočemo še nekaj o zadnjem odseku (IX.). Rusom je odločenega v omenjeni knjigi največ prostora po pisateljevem nazoru zató, ker je njih stara zgodovina jasnejša in popolnejša nego kateregakoli drugega slavenskega národa. Vender pa se nam zdí, da je v tej knjigi nepotrebno táko obširno razlaganje o Nestorjevi kroniki, kakó je nastala in kdo jo je napisal. To tolmačenje bi imelo vrednost za óne, ki se posebej zanimajo za ta najstarejši letopis ruski. Potrebneje bi bilo, da je pisatelj vsaj ob kratkem razjasnil stališče obeh strank med ruskimi zgodovinarji, namreč: med normanisti in antinormanisti. Pisatelj smatra poslednje za tako neznatne v znanstvenem pogledu, da njih trditve in razlaganj niti z jedno besedico ne omenja. On misli, da je to popolnoma nepotrebno, ker so dosedanjí najslavnejši ruski zgodovinarji, pa tudi drugi neruski učenjaki vsi normanisti, t. j. privrženci óne historične trditve, po kateri so Normani ustanovili denašnjo rusko državo. Po našem mnenji tudi to vprašanje še ni rešeno, pa bodo morda ravno nazori antinormanistov z bitnimi zgodovinskimi in jezikoslovnimi dokazi prizvali pravo istino na dan. Koliko časa so trdili nemški učenjaki, da je bil Samo Frank, in zdaj jih je le malo, ki bi se držali te trditve. Ravno isto je bilo s keltomanijo. In zdaj so največji učenjaki o protivnem osvedočeni, kakor smo že prej omenili. Pisatelj omenja med antinormanisti samó jednega, namreč S. Gedeonova, s katerim bi se bilo vredno baviti, premda on tega ni storil, a D. A. Hvolsona, prof. A. B. Budiloviča, D. F. Samokvasova, prof. Kočubinskega, prof. Antonoviča niti omenil ni, in vender so navedeni učenjaki v najnovejšem času ravno o tem važnem vprašanji ovrgli mnoge trditve normanistov z jasnimi

dokazi. Tukaj ni mesta, govoriti o razpravah teh učenjakov, nego opozorujem one, ki bi se hoteli o tem bolj na tanko poučiti, na izvestja zadnjega arheološkega kongresa v Moskvi. Prof. dr. T. Maretič ni imel prav da je tako jednostavno to važno vprašanje prepustil na razsodbo svojim čitateljem, ki želé biti o tem vprašanji korenito poučeni biti.

Knjiga se čita ugodno, kajti Maretičev jezik je lep in zlog jassen, da ga more vsakdo razumeti.

J. St—a.

Odgovor na J. Lendovšekove opazke

o moji izdaji Janežičeve slovnice.

Spisal dr. Jakob Sket.

(Dalje.)

Tu je kratek odgovor. Kdor piše *ljubezniv* brez *j*, izraža s tem, da *n* ni omehčan v našem govoru, kakor stsl. bojazniv^o; kdor pa piše *ljubeznjiv* z *nj* ta pa hoče označiti, da je *n* omehčan. Ker pa naše ljudstvo, kolikor je meni znano, *n* v *ljubeznjiv*, *plesnjiv*, *lažnjiv* tako izgovarja, kakor *nj* v *njiva*, *knjiga*, *njih* itd., tedaj pišejo zadnji fonetično *nj*, prvi pa historično *n* oziraje se na stsl. pisavo. Dočim smo v priponki *-ljiv* dosledni ter pišemo fonetično: *bodljiv*, *svarljiv* itd., akoravno se ta pritiklina v stsl. *-liv* glasi: *bodliv*, *svarliv*, vendar se hoče v *ljubeznjiv* itd. historična pisava utrditi, kakor kažejo novejšje naše knjige, med njimi tudi Bartlov rečnik. Za pisavo brez *j* sem se odločil tudi jaz, in sicer zaradi tega, ker opuščamo *j* dosledno tudi v drugih besedah, kakor gnijl, gniloba, gnus, gnev, gnezdo, gneča itd., ne pa: gnijl, gnjus, gnjev, gnjezdo, gnječa, kakor se je pisalo poprej; prim. Wolf-Cigale in Janežič. Tu gre tedaj za načelo, pa ne za kako jezikovno pravilo, s katerim bi naj šolska slovnica na kratko razložila, zakaj se naj piše *ljubezniv*, ne: *ljubeznjiv*. Prim. tudi točko 34. ¹⁾

39. Da bi morali i mi po nemškem vzgledu tuje besede v „Lehnwörter“ in „Fremdenwörter“ ločiti, ne zdi se mi potrebno, ker v naši pisavi „tujih besed“ — Fremdwörter — v nemškem smislu le prav pičlo nahajamo. Primernejše se mi zdi, da ločimo *nove* ali *novejše* tujke od *sta-*

¹⁾ Baš zategadelj, ker omahujejo pisatelji in slovničarji gledé na mehčanje soglasnikov *l* in *n*, bila bi dolžnost dobre slovnice, da nas pouči, v katerih slučajih se nam je držati historičnega, v katerih fonetičnega načela

rejših, udomačenih, kakor sem na to opozoril v slovnici. Tudi Miklošič je dal znani svoji razpravi naslov: „Die Fremdwörter, ne: die Lehnwörter in den slavischen Sprachen“. Jaz sem dal dotičnemu poglavju naslov: „Besede tujega izvira“, in to mislim da tudi vsebini najbolj odgovarja.

40. G. L. bi rad videl v moji izdaji posebno poglavje o najdebelejših germanizmihi. Na germanizme sem se v knjigi oziral, kjer je le bilo mogoče in posebno potrebno. Na mnogih mestih sem namreč dostavljal, da se ta ali ona pisava upira duhu slovenskega jezika, ali da je krivo tako ali tako pisati, ali da se ogiblji mojih ali sličnih zvez v pisnem jeziku itd. itd. Vidi se mi tedaj celó odveč, da bi vse tiste opazke, ki se nahajajo v knjigi pri pridevnikihi, zaimkihi, predlogihi, deležnikihi, nedoločnikihi, namenilnikihi, pri trpni dobi itd., še v posebnem poglavju ponavljal. Najuspešnejše pa delujemo proti germanizmom, ako učence pri slovniškem pouku in zlasti pri pisnih nalogah vselej na krivo, slovenskemu duhu nasprotujočo pisavo opominjamo ter jih kolikor mogoče napeljavamo, da skušajo slabe izreke (frazе) s pravimi domačimi nadomestiti. Kar se pa tiče raznih v tujem duhu skovanih besed in izrazov, na take germanizme pa se ima v prvi vrsti rečnik ozirati, kajti v šolski slovnici ni prostora za nje. ¹⁾

Skladnja.

41. G. L. trdi, da sem na str. 171. po nepotrebnem prenaradil odstavek d), postavivši Janežičevo točko §) na prvo mesto. To očitaneje je sicer prav malenkostno, toda kar sem prenaradil, storil sem s preudarkom. To, kar je v našem jeziku in v pisavi bolj navadno, dobilo je prvo mesto, ono pa, kar je manj rabljivo, postavil sem, kakor naravno, na drugo mesto; kajti dandanes se prav redkoma v naši pisavi *gospoda, družina* in *žlahta* vežejo z množinskim dopovedkom. ²⁾

42. G. L. zahteva, da se v § 266. d) opomni, da se veže glagol *učiti se* z dajalnikom. Ta zveza je pač v našem jeziku tako redka, da ji ni treba v šolski slovnici mesta odmeriti; saj je še celo Miklošič v veliki

¹⁾ S posebnim poglavjem o najdebelejših germanizmihi ustregel bi bil gosp. dr. S. v prvi vrsti pisateljem slovenskim, ker bi jim bil dal priložnost poučiti se o njih. In to bi bilo jako potrebno, saj vidimo, da se nas nekateri germanizmi držé kakor klošči. A tudi učencem bi koristil tak pregled germanizmov z dotičnimi slovenskimi izrazi. —

²⁾ Trdil sem, da je množina pri posebno spoštovanih osebah ostanek *»onikanja«*, kojega smo se, hvala Bogu, večinoma že iznebili, in da se ta množina v pismenem jeziku ne rabi več izvzemši nekatere knjige in liste priprostemu ljudstvu namenjene (ter slučaje, v katerih hoče pisatelj posnemati govor priprostega ljudstva). Te moje trditve gosp. dr. Sk. ni skusil opovreči. Kar se pa dostaje množinskega dopovedka pri skupnih imenih, sodi č. gosp. prof. Krek (l c) tako-le: *»Natürlich haben beide genannten Substantiva (namreč deca in gospôda) als Collectiva das Praedicat im Plur bei sich.«*

svoji primerj. skladnji str. 604. z nobenim primerom iz slovenščine podkrepil ni. ¹⁾

43. G. L. terja, naj se v § 274. b) razloži prislov *letos*. Toda to se je že pri zaimku § 137. 3. b) zgodilo, kolikor je treba. Tako se je tudi že v § 196. povedalo, da se piše na vprašanje *kam*: gor, dol, noter, a na vprašanje *kje*: gori, doli, notri. Nadalje pogreša moj ocenjevalec tožilnik od prilogov, kakor *dobro*, *lepo*; toda tudi to se je že povedalo v § 198. na str. 112., da so ti *načinovni* prislovi *jedninski tožilnik* srednjega spola. ²⁾

44. G. L. je zadovoljen, da sem predlog razpravljaval v posebnem poglavju, toda tabelarnega pregleda pogreša. Tukaj ga le opozorim na str. 114.—116. svoje izdaje, kjer sem predlog pregledno sestavil in ga dal navlašč debelo tiskati ter še vsakemu po jeden vzgled dodal, na kar svoje tovariše posebej opozorim. ³⁾

45. G. L. me graja, da sem v § 278. pri predlogu *od* točko e), kjer se govori o predmetu (n. pr. *od* vojske govoriti), pustil v izdaji svoji. To sem storil navlašč zato, da imam priložnost, učencu povedati, da se naj te zveze izogiblje in piše namesto nje predlog *o* z mestnikom, kakor uči § 287. b.) ⁴⁾ Zatorej pristavljam: »V pisni slovenščini rabi nam namesto *od* predlog *o* z mestnikom.« Sicer pa se ta zveza (*od* z rod.) čita čestokrat v starejših in tudi še v novejših spisih in pesnih (prim Ravnikarja, ki rabi le *od*, Prešerna in druge) ter se tolikokrat govori, da mora šolska slovnica

¹⁾ Nisem si sicer zapisoval, kje in kolikokrat sem čital glagol »učiti se« z dajalnikom. Toliko pa smelo trdim, da ta zveza v našem jeziku ni tako redka, kakor meni gosp. dr. Sk.; saj jo rabi tudi »Ljublj. Zvon«; n. pr. VIII. p. 581.: »mladič, ki se je lotil n. pr. *učiti se petim, šestim, sedmim — desetim jezikom*.« Vsekako bilo bi torej poučno za učenca, ako bi našel v kratki opombici svoje slovnice pojasnila o tej zvezi.

²⁾ Res je, da se pri zaimku navaja prislov *letos*; a omenil bi se naj tudi v § 274., kajti sicer učenec ne izve, da je to tožilnik. — Res je tudi, da se v § 196. pové, da odgovarjajo na vprašanje: *kam*? prislovi: gor, dol, noter, a na vprašanje: *kje*? gori, doli, notri, a iz § 274. bi učenec tudi lahko izvedel vzrok za to, in to bi gotovo mnogo pripomoglo, da bi se ne rabile tako pogosto krive oblike. — Dasi se omenja v § 198., da nam služijo za načinovne prislove pridevniki v jedninskem tožilniku srednjega spola, moralo bi se to tudi omeniti v skladnji pri »tožilniku prislovnega določila«, kjer se pa le omenja, da nam ta tožilnik služi: a) o času, b) o meri, teži in ceni.

³⁾ Ako se predlog razpravlja na tréh polnih stranéh (114—116), pač to ne odgovarja moji želji o tabelarnem pregledu vseh predlogov, ki bi zavzel četrto ali polovico jedne strani. Tak pregled ima na konci poglavja o predlogih tudi Hartel v grški slovnici p. 155. —

⁴⁾ Tako priložnost daje tudi kakšna opomba. Neumestno pa je navajati to zvezo ob enem z drugimi točkami, kajti lahko se zgodi, da si učenec zapomni le glavne točke, kratek dostavek pa pozabi.

opozoriti na to tujo jezikovno prikazen in svariti pred njo. To sem jaz namerjaval s svojim dostavkom; ali g. L. zakliče emfatično: „Kaj pa bode sedaj, ko se bode učenec učil po Sketovi slovnici?“ češ dostavek moj „ne bode veliko pomagal!“ — G. L. naj bo v tem oziru brez skrbi. Janežičeva slovnica je imela od leta 1863. brez vsakega dostavka obé točki e) in f), in vsi mlajši pisatelji so se po njej kot šolski knjigi učili, a vendar smo se v tem času „večinoma že iznebili“ germanizma: *od koga ali od česa govoriti*, kakor to g. L. na str. 688. op. 2. sam priznava.

Da bi morali pisavo, kakor (*od vročine pregnan* (Preš.), *zadržana od moči neznane* (Preš.), *od solunca, ljub'ga svoj'ga zapuščena* (Preš.), *srna od lovcev ostreljena* (Preš.), itd. itd. smatrati za germanizem, tega g. L. ni dokazal. Miklošič najbrže ni tega mnenja, sicer bi bil on to omenil, kakor je storil pri zvezi: *od česa govoriti*. Ne le staroklasiški, temveč tudi skoro vsi slovanski jeziki poznavaajo to izraževanje; in jaz ne vem, zakaj bi bil germanizem srbski izraz: „pa mi ne bi od Boga sudjeno; poštovan od svega naroda; — ali maloruski: pravo, danoje jim ot nas; — ali ruski: poterjanž otz tčhž otz bojarž (ubit od teh boljarov) itd.; gl. Mikl. IV. 555 sl. 1) Ako pa Miklošič (in za njim tudi Šuman) nima za slovenski jezik nobenega takega vzgleda, na to se pa ni sklicevati ali povzemati iz tega, da je kak izraz germanizem; kajti tudi pri drugih točkah iščeš včasih zamen slovenskega vzgleda, n. pr. Mikl. IV. na str. 552. c), ali na str. 554. i), ali na str. 558. n), a vendar zahteva g. L. po Štrekeljevem vzgledu (Ljublj. Zvon, V. 379), naj se dotične točke vzprejmo v šolsko slovnico slovensko.

G. L. terja, naj se pové, zakaj so prejšnji pisatelji rabili *od* v pomenu: *od česa govoriti*. Ta terjatev presega meje šolski slovnici določene. To vprašanje ima razložiti slovstvena zgodovina; sicer pa ni učitelju zabranjeno, da učencu pri dotičnem pouku ustmeno take pojave v našem jeziku razloži!

46. Iz Štrekeljeve ocene Šumanove slovnice je prepisal g. L. vso opazko c predlogu *proti* (prim. Ljublj. Zv. V. 379 in IX. 689), zahtevajoč, naj se omeni v opombi, da se predlog *proti* veže s predlogom *na* in z združenima predlegoma *na + vzzz*; a) naproti, entgegen; b) nasproti, gegenüber. —

1) Tudi meni je znano, da poznavaajo nekateri slovanski jeziki to rabo predloga *od*. A gledé na slovenski jezik se ne morem sprijazniti z zvezami, kakor so n. pr.: „nam od naših domačih storjena krivica,“ „kamen je od fanta vržen,“ „kruh je od matere spečen,“ „pismo se od brata piše,“ „mlini se od vode gonijo,“ i t. d. Po mojem mnenju je v tem slučaju vplival na slovenščino latinski ali pa nemški jezik. Mogoče, da je to izraževanje v tem ali onem slučaju, n. pr. v zvezi s trpnim deležnikom v skrajšanih stavkih dovoljeno; tako splošno pravilo pa, kakor je navaja gosp. dr. Sk.: „Od stopi v trpni dobi pred osebo ali reč, ki je bila v tvorni osebek,“ po mojem mnenju nikakor ne odgovarja duhu slovenskega jezika.

Na to mi je opomniti, da *naproti* in *nasproti* nista predloga, kakor tudi nemški *entgegen* in *gegenüber* (vis-à-vis) ne. To bi že bil g. L. lahko iz tega spoznal, ker se morate obé besedi stavljati za dajalnikom. Ta zveza pač ni pristoslovenska ter se dá primerjati nemškovalnemu izrazu: Meni zoper (mir zuwider) delaš, žena možu zoper govori. Miklošič IV. 633) tudi ne navaja predloga *naproti* in *nasproti*, in prav je storil i Šuman, da ga je posnemal v tem; kajti taka opazka pri predlogu *proti* je pač celó nepotrebna. — Na dalje ni *nasproti* = *na* + *proti*, temveč po stsl. oblikah: *saprotivb*, *saprotivb* (contra) sodeč je *nasproti* = *na* + *protivb*.¹⁾

47. Moj ocenjevalec zahteva, da se pri predlogu *na* v § 289. (II. odstavek) omenijo izrazi: *zahvaljati se na čem*, *čestitati na čem* itd. Takih slovenskih fraz ne poznajo niti Miklošič IV. 667, niti Šuman v slovnici str. 184, niti Cigale v Wolfovem rečniku (str. 186, 321), temveč to je hrvatsko-srbska posebnost, katero hočejo nekteri uvesti v knjigo našo. Mogoče je sicer, da priprosti narod blizu meje hrvatske ali kajkavske res tako govori, toda predno niso take fraze v naši pisni slovenščini obče v navadi, ne more se šolska slovnica ozirati na nje; kajti sicer ona ne uči, kakošen jezik se zdaj govori in piše, temveč, kakšen se bode menda v nekterih desetletjih pisal. Pri tem, kar g. L. zahteva, moral bi se pač jezik ravnati po slovnici, a ne slovnica po jeziku!²⁾

48. G. L. misli, da bi se predlog *o* naj ob enem s predlogom *ob* razpravljaj. Ta uvrstitev v ti knjigi ne sodi, ker se *o* le z mestnikom, *ob* pa z mestnikom in tožilnikom veže. Nepotrebno se mi dozdeva, da bi se sličnost in različnost med *o* in *ob* morali še posebič naglašati. Saj vidi itak vsak takoj njuno sličnost in razliko, kdor *ob* z *o* primerja; in jaz upam, da bode vsak učitelj učenca na to opozoril.¹⁾ (Gl. 1. op. na 310. str.)

¹⁾ Po naključji je izostal pri tej opazki vir. Da se nisem hotel šopiriti s tujim perjem, verjeli mi bodo pač čestiti čitatelji, saj sem sicer vestno navajal vire, med njimi tudi Štrekličovo oceno Šumanove slovnice in to celo na isti strani 6 vrst pred in 11 vrst za to opazko. Prepuščam gospodu dr. Štrekliču, da sam zagovarja svoje mnenje, le toliko hočem omeniti, da navajajo nemški slovnicearji besedi *entgegen* in *gegenüber* med predlogi. Glej Kummer § 165 Bauer, § 79. 2. Willomitzer, § 55.: »Ihr steigt hinauf, dem Strom der Reuss entgegen. Bald erschien Gustav Adolf am Ufer, den bairischen Verschanzungen gegenüber.« — Ne vem, zakaj bi n. pr. v stavkih: »teci materi *naproti*,« »naši hiši *nasproti*« stoji košata lipa, besed »naproti« in »nasproti« ne smeli zmatrati za predloga, od kojih sta odvisna dajalnika »materi« in »hiši«. —

²⁾ Istina je, da se začneta fraze »čestitati na čem«, »zahvaljevati se na čem« i. t. d. vedno pogošče rabiti v jeziku slovenskem; umestno bi torej bilo, da se omenijo v slovnici. Tudi Miklošič (IV. 2 p. 667. k.) uči: »Der loc. mit *na* bezeichnet den Grund oder die Ursache einer Handlung«, ne da bi dostavljaj, da je to »hrvatsko-srbska posebnost«. Zvezo »zahvaliti na čem« odobrava tudi gosp. Lekše, dostavlja le, da se mora pisati »zahvaliti komu« — brez se. (»Dom in Svet« III. p. 27.). —

49. Pri predlogu *z* pogreša g. L. obliko *ž*, ki bi se naj po mnenju njegovem »dosledno rabila pred besedami *z nj* se začenjajočimi.« Po tem pravilu bi morali pisati: *ž njivo*, *ž njegovo*, *ž njih*, *ž njuno*, in dosledno tudi: *iž njegove*, *iž njih*, *brež njive*, *brež njega*; a po tem takem ni uzroka, zakaj bi tudi ne pisali: *črež* (*čež*), *raž*, *skož* pred besedami *z nj* se začenjajočimi. Toda tukaj zopet vprašam, kdo piše dandanes pri nas takó. V »Pobratimih« čitamo res: *iž njega*, *ž njegovimi*, *iž nje*, *brež njega*, *brež njegovega* (gl. str. 33, 49, 114, 142, 229), ali to je zgolj novotarija, ki bode težko da našla posnemovalcev. Do zdaj so taki pojavi jako redki pri nas. — V § 293. (ne 283.) sem navlaš izpustil obliko *ž*, ker je to pač celó nepotrebna razvada in vidna nedoslednost, da pišemo pred zaimenskim orodnikom: *njim*, *njo*, *njima*, *njimi* obliko *ž*, pred drugimi besedami s početnim *nj* pa ne. Kakor pišemo tedaj: *z njega*, *iz nje* itd., tako pišimo tudi *z njo*, *z njim* itd., kar bi bilo dosledno. Stritar je pisal v »Zvonu« (1876—1880), kolikor morem jaz videti: *z njo*, *z njim*; tudi Šuman piše: *z njimi* (slovnica, str. 188), in Kermavuer v lat. slov. 40., in za to pisavo sem se odločil i jaz (gl. str. 56, 57).²⁾

50. Pravilo v § 305., kdaj se rabi pridevnik za samostalnik, imenuje g. L. nedostatno in trdi, da se je ohranilo v slovnici mnogo vzgledov, v katerih je pridevnik rabljen samostalno.« — Teh vzgledov pa g. L. ni naštel ter dokazal, da so krivi. Mi namreč ne moremo vsakega pridevnika v samostalnik preobraziti; temveč le tam, kjer nahajamo zraven pridevnika istopojmovni samostalnik, rabi nam samostalnik, sicer pa se poslužujemo v današnji pisavi pridevnika; zatorej govorimo in pišemo: *Zdravi* ne potrebuje zdravila; *Lenega* čaka strgan rokav (Vodnik); *Zadovoljni* ima brž dosti; *Za pridnega* za vsakim grmom kos kruha; *Poslednji* krvave pete odnese; *Pobožen* v življenju ubožen, v Bogu bogat (nar. pregovori) itd. Tako tudi *stari*, *mladi*, *moški*, *zakonski*, *mlajši*, itd.³⁾

¹⁾ Gledé na uvrstitev predloga o (ob) sodi č. g. prof. Krek (l. c.): »Beim Lo, cativ ist die Praeposition o (ob) zu streichen und in der Rubrik »Praepositionen mit zwei Casus« zu behandeln.« Kar se pa dostaje sličnosti in različnosti, želel bi, da se v slovnici omeni, kedaj nam je rabiti *o*, kedaj *ob*, kedaj lahko stojite obe obliki. (Prim. Levstik, D. sl. Spr. p. 134.) In to bi gotovo bilo umestno, kajti slovnica je sicer res pisana v prvi vrsti za učence, koje učitelj lahko na to in ono opozori, a potrebovali bi dobre slovnice tudi pisatelji naši, da bi se v dvomljivih slučajih ravnali po njej.

²⁾ Zakon prilikovanja se še ni popolnoma razvil v jeziku slovenskem. A v mnogih slučajih so se prilikovane oblike vendar že udomačile, in tem slučajem pripisujem tudi pisavo *ž* pred besedami *z nj* se začenjajočimi. Ne odobravam pa prilikovanja pri predlogih *brez*, *iz*, *črež*, *raz*, *skoz*, *vz*-, *med*, *pred*, *pod*, *od*, pri katerih še zakon prilikovanja ni obveljal, kakor v mnogih drugih oblikah ne; n. pr. *sladki*, *ubožcu* (à ubožstvo) *golobčku* i. t. d.

³⁾ V slovnici ima gosp. dr. to-le pravilo: »pridevnik prevzame sam samostalnikovo opravilo in stoji: a) v moškem spolu, če mu moremo v mislih dodati človek —

51. G. L. pogrša, da se nikjer ne pové razloček med *velika cesta*, in *velika cesta* itd. Tega nisem zaradi tega omenil, ker v pisavi naši sploh tega razločka ne poznavamo in ga tudi ne delamo.¹⁾ Miklošič (IV. 129) omenja sicer teh vzgledov, kjer loči náglas določno od nedoločne oblike, toda on dostavlja, da se godi to »nach bisher nicht bestimmt formulierten Gesetzen.« — Pri izrazu: *obraz mladeniča* (das Gesicht eines Jünglings), kar tudi hoče moj ocenjevalec v slovnico postaviti, pa omenim, da Levstik (Glas. II. 172) trdi, da bi se moralo tukaj reči: *obraz nekega mladenča*, in le pesniki, za katere je to opombo Levstik naredil, smeli bi pisati: *obraz mladenča*.

52. G. L. piše: »Ni mi jasno, zakaj se zamolči, da se je ohranila imenska sklanja pridevnika v izrazih: *zdravna, do dobra* itd.« — Tukaj g. L. zopet v skladnji nekaj išče, kar v njeno področje ne spada. Ako bi

ljudje ali kak drug moški samostalnik. (§ 305. b.). Na moje vprašanje: »zakaj bi morali vedno le reči: slepec, glušec, bebec itd. namesto mutasti itd. (§ 305. a), ker vendar pridevnikom mutasti, slepi, gluhi itd. ravno tako lahko v mislih dodamo človek, kakor pridevnikom: pošten, grešni, pravični itd. (§ 305. b. 1.), gospod doktor ni račil odgovoriti. Tu se nam podaja pravilo »o istopojmovnem samostalniku«; a niti gospod doktor sam se ne drži tega pravila. kajti v § 304. 1. a. navaja Ravnikarjev stavek: »Hudobni beži, ko ga nihče ne podi, pravični pa je neprestrašen«, dočim rabi v § 305. a. istopojmovni samostalnik. »Hudobnež (nam, hudobni) se boji lastne sence«. Navesti hočem še nekatere druge stavke, v kojih bi bil gosp. dr. lahko rabil istopojmovni samostalnik: »Pošteni se poštemu družijo, grešni grešnemu služijo« p. 299 (poštenjak — grešnik). »Pravičnega zločin podleže«. »Slehem pravičen se boji, da ne bi tičal kak skrit greh v njem«; p. 209. — (pravičnik). »Dan je beli, vstani leni«; p. 208. — (lenuh). »Premislek, um in svet najdemo pri starik«; p. 208. (starec, starček). »Drage so zlato in jagode, pa dražji so še modri izreki«; p. 172. (modrijan, modrec). »Hoja pravičnih je zarjini luči jednaka«; p. 174. (pravičnik). »Prevzetnim se Bog ustavlja«; p. 181. (prevzetnik, prevzetnež). »Nisem prišel klicat pravičnih, ampak grešnike«; p. 183. (pravičnik). »Bogu posojuje, kdor ubogemu kaj podeli«; p. 185. (ubožec). »Mladi starega spoštuje«; p. 229. (mladič, starec, starček).

Po mojem mnenju se nam je ravnati gledé na vprašanje, ali se more rabiti pridevnik kot samostalnik, po pravilu Miklošičevem (IV.² 6.): »während man im deutschen sagt: der weise ist glücklich, im französischen: le sage est heureux, heisst es im altsl.: mądręć blaženъ jestъ, nicht mądręć blaženъ jestъ. Der Unterschied beruht auf dem Vorhandensein eines selbständigen artikels, durch den adjective substantiviert werden, während in den eines artikels entbehrenden slavischen sprachen zu dem adjectiv entweder das entsprechende substantiv hinzugefügt, oder das adjectiv, das eine person bezeichnen soll, durch ein suffix: *ikъ, ьcb, ežb; ka, ika* etc. substantiviert wird.« Namesto zdravi moramo reči: zdravi človek, namesto prevzetni prevzetnik ali prevzetnež, ali pa prevzetni človek (mož).

¹⁾ Šumanova slovnica (p. 129.) pozna ta razloček, in »Ljublj. Zvon« ga dela dosledno. Po njiju vzgledu se nam je ravnati, ako nam je do tega, da se jasno in točno izražamo.

si bil on naloge vestnega ocenjevalca v svesti, ne bil bi izpregledal, da je vse to v § 105. op. jasno razloženo. ¹⁾

53. G. L. zahteva, da bi se kot primerjalna členica za primerjalnikom v pisnem jeziku rabi le *nego*. Ta terjatev zopet ne odgovarja današnji pisavi, ker rabimo *kakor* zraven *nego*, in sicer prvo členico česče mimo druge. Tukaj opozorim na J. Navratilovo in P. Ladislavovo razpravo o teh členicah. Navratil piše v Glasniku 1864. str. 188, da rabi Slovencem ob hrvatski meji členica *nego*, in želi, da bi se je ne branil noben pisatelj slovenski ter jo rabil vsaj „navmes“ zraven *kakor*. P. Ladislav razpravlja o njih v Glasniku 1866. str. 183. sl., ter pride do sledečega zaključka, da sta si *nego* in *kakor* pri komparativu popolnoma jednaka v rabi, ter nasvetuje, „da bi se *nego* vpeljal v stavkih: nič drugega, nego; nič več, nego; ne drugače, nego; — in sploh kedar je prednji oddelek stavka nikalen, je nego kaj prijetna beseda.“ In na istem stališču, kakor tedaj J. Navratil in P. Ladislav, stojimo skoro še dandanaes, in slovničar nima pravice kreniti samovoljno od vsakdanje pisave. ²⁾

¹⁾ Šuman razlaga tudi v § 38. imensko sklanjo pridevnikov, a vendar se mu je zdelo potrebno, omeniti isto tudi v skladnji. (Glej § 128. in 129. 4.). Mislim, da ni storil tega brez razloga. Sicer bi se dotična moja opazka bolje glasila: „Ni mi jasno, zakaj se zamolči, da se je ohranila nedoločna oblika pridevnikova v izrazih itd.“ — namesto „imenska sklanja“.

²⁾ O členici „*kakor*“ trdil sem, da jo moremo le rabiti, ako se nanaša na členico „*tako*“, ki stoji v glavnem stavku izrecno, ali si jo vsaj lahko mislimo: v tem slučaju pripisujemo dvema stvarima kako svojstvo v isti meri; n. pr. lepa *kakor* rožica. Tudi g. p. Ladislav piše v „Glasniku“ l. 1866. p. 184.: „Bistveni pomen besede *kakor* je primerjaven in nanašaven ob enem. Kedar primerjamo enakost dveh stvari ali dveh djanj, izražamo ali vsaj mislimo si zraven še besedo „*tako*“ in na to besedo se nanaša ona, oni ste si korelativni. Npr.: „Kakor umeš, tako govoriš.“ „Gleda, kakor miš iz moke.“ — O besedi „*nego*“ pa piše g. pater Ladislav (l. c. p. 185.): „Nego je v svojem temelji zanikaven, in rabijo ga drugi Slovani v pomenu našega „*ampak*“, primeri: Pružimo si roku, ne po strogom pravu, nego i političkoj modrosti. To zahtieva ne samo korist naroda, nego i korist tvoja. In ta nego so porabili tudi za komparativ, da kažejo inakost, primeri: Bolje danas jaje, nego sutra kokoš. — Beseda *nego* je res lepa beseda, in rekel bi, za komparativ bolj primerna od našega *kakor*.“

Iz navedenega je torej razvidno, da trdi gosp. p. Ladislav isto, kakor jaz; naj nam namreč rabi *kakor* za enakost, *nego* pa za inakost in to zlasti za komparativom. — Da se je pa g. p. Ladislavu l. 1866. „škoda zdelo, čisto izpodriniti“ besedo *kakor* in da je skušal dokazati pravilnost te besede tudi za komparativom, temu se ne bomo čudili, ako pomislimo, da se je beseda „*nego*“ začela rabiti jedva kaki dve leti poprej, „Naprej“ jo je vcepil v našo pisavo, uči g. p. Ladislav.

Prisiljena se mi vidi razlaga g. p. Ladislava: „Jaka bolje piše kakor bere je tako, kakor bi rekel: Jaka ne piše tako dobro, kakor bere, ampak bolje.“ Zategadelj sodim z Levstikom (Die slov. Spr. p. 139.), da je beseda „*kakor*“ za komparativom germanizem; in s tem mojim nazorom strinja se tudi Navratil. O tem bi se bil lahko pre-

54. Da se durativni in iterativni glagoli odlikujejo po tehtnejših samoglasnikih, omenil sem že dovoljno pri vrstnem stopnjevanju glagolov v § 185. in 186; zatorej ni treba v skladnji tega ponavljati, kakor to g. L. zahteva (str. 691).¹⁾

55. Ne bodem preiskaval, ali je rés sedanjik v stavku: »Volk se je zarekel, da ne kolje več jagnjet«, germanizem, in da je dotično pravilo v § 330. f) krivo; toliko pa vem, da se med ljudstvom često govori, kakor: On se je zaklel, da ne dela več pri nas (= da ne bode delal); Hlapec je rekel, da ne nese več k sosedu v mlin (= da ne bode nesel). Toda tudi pri dobrih pisateljih imamo mnogo takih vzgledov in na nje se je izvestno Janežič opiral postavivši dotično pravilo v knjigo svojo. Na pr. Kdor nocoj . . . vzame prsti iz novega še praznega groba in to prst nosi na srci svojem, temu se izpolni vsaka želja. — Julija je pričakovala, da jo pozdravi kakšen ogerski grof in da jej pomaže iz kočije. — Ali upamo vsaj, da se kmalu vidimo (Erjavec, Izbrani spisi I. 234, 224, 208, 177). Takih vzgledov nahajamo več ali manj pri vseh pisateljih, in po mojem mnenju jih ni treba za germanizme razglašati, ker se tudi lahko drugače tolmačijo.²⁾

(Konec prihodnjič.)

pričal g. doktor, ko bi bil do konca prečital omenjeni članek. V „Glasniku“ l. 1864. p. 190. piše namreč Navratil: „Če primerjamo rabo primerjavnih stavkov v primerih za enakost, vidimo, da služi staroslovenščini in vsem drugim jezikom slovanskim (pa do malega tudi tujim) drugačen veznik nego za inakost; — za enakost namreč: starosl. jako, slov. *kakor*, serb. kao, (kako, kao, što) itd., za inakost pa starosl. negъ ali neže[li], serb. nego. — Samo v slovenskih primerih za inakost (neenakost) vidimo zmešnjavo: zdaj *kakor*, zdaj ko = „kot“. Naše zmešnjave pa je kriva posebno nemščina. Res da loči sedanja knjižna nemščina v takih izrekih „als“ od „wie“, toda „po domače“ zamenjuje Nemec, posebno naš sosed, pogostoma „als“ za „wie“: „Er ist grösser wie mein Bruder“ (als wie mein B.) namesto: als mein B. Ravno tako pogostoma pravijo in pišejo še dan današnji „als auch“ namesto „wie auch“. — Te zmešnjave se je navzela nekdanja naša gospôda (posvetna in duhovna) ter jo zatrosila v pisarnici pa v cerkvi, kakor marsikaj drugega, tudi med narod.“ Na str. 191. pa dostavlja: „Težko in preteško je popravljati in popraviti živim jezikom zastarele pregrehe, posebno pa spakedrane veznike; vendar mislimo, da bi se dal starosl. negъ (nego, neg') — po lahko uvesti v knjižno slovenščino.“ —

¹⁾ To simbolično známenje pomena durativnih in iterativnih glagolov vidi se mi jako poučno; ne bilo bi torej odveč, nánje opozoriti ne le tam, kjer se govori ob obliki, ampak tudi tam, kjer se razpravlja pomen glagolov.

²⁾ Gosp. dr. Sk. ni dokazal, da bi bilo to, kar uči g. p. Škrabec (Cvetje VII.), krivo. In na trditev g. p. Škrabca se naslanja dotična opazka moja. Govori in piše pa se mnogo, kar ni pravilno.

LISTEK.

Občni zbor »Pisateljskega podpornega društva v Ljubljani« je bil dne 12. malega travna t. l. Društveni tajnik, g. prof. S. Rutar je pri njem o društvem delovanju poročal takó: »Slavna skupščina! Kot društvemu tajniku mi je dolžnost poročati o društvem delovanju od zadnjega občnega zbora, ki je bil dne 13. malega travna lanskega leta, pa do danes. — Novoizvoljeni odbor se je sestavil v odborovi seji dne 27. malega travna 1889. — Od takrat je odbor reševal dnevne posle v rednih sejah, ki so bile dne 11. grudnia l. 1889., dne 8. sušca, dne 22. sušca in dne 9. malega travna tekočega leta. Čeravno je bilo sklenjeno, naj bodo zabavni večeri s predavanji vsakih 14 dnij, vendar je bilo dejansko samó dvojje takih predavanj, namreč dne 18. grudnia l. 1889. je predaval prof. Rutar o starinah in zanimivostih gosposvetskega polja ter dne 18. prosinca prof. Levce o Levstikovi literarni zapuščini. Tretje nameravano predavanje prof. Orožna o Stanleyu je moralo izostati zaradi drugih slavnostij, ki so se prirejele v prvem letošnjem četrtletji. Najslovesnejši društveni večer je bil Trstenjakov spominski večer dne 29. sušca t. l. Ta večer je priredilo naše društvo v zvezi in s pomočjo slavne Čitalnice in slavnega telovadnega društva »Sokol« ter s pohvalnim sodelovanjem slavnega čitalničnega pevskega zbora, na čemer naj bode vsem omenjenim društvom prislečna zahvala. Pri Trstenjakovem večeru so govorili gg. dr. Vošnjak, dr. Majaron in prof. Rutar o vsestranskih Trstenjakovih zaslugah, kakor je poročal »Ljubljanski Zvon« v svoji 4. številki t. l.

Pisateljsko društvo je nepozabljivemu Davorinu Trstenjaku, kot svojemu ustanovitelju in častnemu družabniku tudi s tem izkazalo svojo počast, da mu je po svojem društvem predsedniku položilo lep venec s trakom na krsto in da mu je poslalo kvartet, ki je pel o njegovem pogrebu.

Dalje je ustrezalo društvu s tem svojemu namenu, da je gmotno podpiralo dva odlična slovenska pesnika in vdovo pokojnega slovenskega pisatelja

Kot svoj najsijajnejši uspeh preteklega leta sme naše društvo s ponosom zabeležiti velike svečanosti, ki so se priredile dne 29. in dne 30. rožnega cveta lanskega leta ob odkritju Vodnikovega spomenika. Vse te slavnosti, ki so se izvršile na čast vsega slovenskega národa, vodilo je duševno in dejanski naše društvo, oziroma njega mnogozaslužni predsednik dr. Jožef Vošnjak. Z zadovoljstvom sme torej gledati naše društvo na svoje uspehe dne 29. in dne 30. sušca l. l.

Tudi za tekoče leto namerava odbor prirediti slavnost ranjkemu škofu *Matevžu Ravnikarju*, začetniku lepe slovenske proze. V njegovem rojstvenem kraju na *Vačah* pri Litiji vzida se mu spominska plošča in potem priredi slavnost v prijazni Litiji, kjer se snide gotovo mnogo občinstva. Pa tudi slavnemu matematiku *Vegi* namera društvo vzdati spominsko ploščo v najbližji bodočnosti. Takó se trudi naše društvo vsestransko buditi zanimanje za naše zaslužne može, častiti njih spomin in netiti pri denšnjem rodu navdušenost za posnemanje slavnih naših prednikov.

Navzlic tem uspehom društvo v preteklem letu ni posebno napredovalo. Število družbenikov je sicer ostalo po priliki isto, kot v prejšnjih letih, namreč 1 častni družabnik, 37 rednih in 96 podpornih, skupaj 134. Vendar zanimanje za društvo je bilo nekoliko manjše, nego prejšnja leta. Vzrok temu je v prvi vrsti iskati v okolnosti, da vse naše moči použijajo boji za politične naše pravice, nekoliko pa tudi v tem, da se zanimanje za literarno delovanje tudi pri drugih národih manjša. Mnogo je še med nami rodoljubov, ki ne spoznajo neposredne važnosti »Pisateljskega društva« in katerim

se ne zdi vredno podpirati ga. Tem veselejši je pojav, da se taki pisatelji, ki živé daleč od svoje domovine, za naše društvo vrlo zanimajo in mu svoje doneske redovito pošiljajo. Iz tega se je odbor prepričal, da zanimanje za »Pisateljsko društvo« še ni ponehalo in zato pričakuje danes od občnega zbora primernih nasvetov, kako naj bi se društveno delovanje zopet bolj oživelo in to tem več, ker je gmotno stanje društveno prav ugodno.

Na to je poročal blagajnik g. okrajni šolski nadzornik *Andrej Žumer* o društvenem premoženju. Iz njegovega poročila se vidi, da je imelo društvo preteklo leto 161 gld. 67 kr. dohodkov in 85 gld. 92 kr. troškov. Vse društveno premoženje znaša 1022 gld. 29 kr. v gotovini in 355 gld. 55 kr. v obligacijah, skupaj tedaj 1377 gld. 55 kr. — V novi odbor so bili izvoljeni: g. dr. *Vošnjak* (predsednik), g. prof. *Levec* (podpredsednik); g. prof. *Rutar* (tajnik); g. učitelj *Funtek* (blagajnik); g. prof. *Orožen* in g. nadzornik *Žumer*; za pregledovalca društvenih računov: g. c. kr. rač. revident *A. Svetek* in g. notarski uradnik *Zagorjan*. —

Na to je nasvetoval odbor izpremembo § 7. in 8. društvenih pravil v tem oziru, da bi se letnina rednih drušvenikov znižala na 2 gld., podpornih pa na 1 gld., kar se odobri. — Končno vpraša g. magistratni konceptni pristav *E. Lah*, zakaj ni »Pisateljsko društvo« odkrilo Vilharjeve spominske plošče v Planini. Predsednik odgovarja, da bi bilo imelo društvo s tem prevelike troške, katerih ne zmore. Godba bi bila stala mnogo in planinski krčmáriji so stavili visoke terjatve, a pokritja troškov ni bilo od nobene strani pričakovati. Tudi Ravnikarjeva plošča se bode le tedaj vzdala, ako se kaj za to nabere. Družabnik *Zagorjan* pripomni, da je to opuščenje naredilo slab vtis v Planini. Dalje izraža isti član svojo željo, naj bi »Pisateljsko društvo« pogostje prirejalo zabavne večere in naj bi nikar ne opuščalo predavanj, ki naj bodo vsaj vsakih štirinajst dni. S tem se bode zanimanje za društvo zopet prebudilo in zajedno se tudi podpornim družabnikom kaj poda, ki drugače nimajo nobene koristi od društva. — Družabnik *Svetek* predlaga, naj se drušveniki po okrožnici pozivljejo k zabavnim večerom, ker naznanila po časnikih ne zadoščajo. Predsednik obljubi, da se bode odbor o tem posvetoval.

Narodne pripovjesti u Varaždinu i okolici. Sakupio *Matija Kračmanov Valjavec*. Drugo izdanje. U Zagrebu izdala knjižara dioničke tiskare 1890, 8, 315 str. Cena? — Med najboljše poznavalce in med najpridnejše znanstvene preiskovalce našega jezika spada gospod profesor in akademik *Matija Valjavec* v Zagrebu. Kakor je v mladosti svoji pred tridesetimi in štiridesetimi leti leposlovje naše bogatil z lepimi pesniškimi proizvodi, tako se je na stara leta svoja, oborožen s korenitim znanjem in neumorno delavnostjo, lotil znanstvenega raziskavanja nove slovenščine, katera vse priobčuje v »Radu« jezikoslovenske akademije znanostij in umetnostij v Zagrebu, ki ga šteje med najodličnejše ude svoje. Ondukaj je že pred mnogimi leti priobčil svojo znamenito razpravo o slovenskem komparativu, leta 1880. je raztolmačil, kako se tvori imperfekt v starem in novem jeziku, leta 1887. pa je razglasil obširno studijo, kako je rabila besedica »črez« novoslovenskemu jeziku do pred petdesetimi leti. Naravnost epohalne pa se morajo imenovati Valjavčeve publikacije o naglasu v novoslovenskem jeziku, epohalne po svoji duhoviti teoriji, po množini porabljenih virov in po razsežnosti doslej priobčenega gradiva. Valjavec je od l. 1878., ko je začel priobčevati sad svojega truda o našem naglasu, pa do leta 1889. o tem znanstvenem predmetu v »Radu« napisal nad 100 tiskovnih pol! In kdor ne pozna teh studij Valjavčevih, tisti o našem naglasu niti žigniti ne sme.

Te dni pa smo prejeli od njega zgoraj navedeno knjigo. Valjavca bi smeli po vsi pravici imenovati slovenskega Vuka. Lahko rečemo, da je on sam zadnjih štirideset

let nabral več narodnih pesmij, legend, bajk, pravljic in pripovedek, zadnjih po Gorenskem (v okolici preddvorski) po južnem Štajerskem in v kajkavskem narečju okolo Varaždina, nego vsi drugi zbiratelji naši skupaj. Vzeti v roke katerikoli časopis slovenski od l. 1848. do l. 1878., povsod najdeš vse polno narodnega blaga, ki ga je nabral Valjavec. Le škoda, da so ti biserji slovenskega naroda tako raztreseni po listih. Med drugimi stvarmi je Valjavec leta 1858. izdal »Narodne pripovedke«, katere je nabral v Varaždinu in njegovi okolici. Ta knjiga pa se je jako slabo izvajala, občinstvo naše se ni veliko brigalo zánjo. Toda učenjaki so v nji zasledili velikanski zaklad slovanskega bajeslovja in bister vir znanstvenemu raziskavanju našega jezika. Krek, Jagič, zlasti pa Miklošič in nekateri ruski učenjaki navajajo knjigo premnogokrat po svojih spisih in razprodala se je srečno — v tridesetih letih! Opozorjeni na knjigo po znanstvenih spisih, začeli so zdaj ljudje zánjo povpraševati. Valjavec je zatorej priredil neizpremenjeno drugo izdanje, takó da se ujema stran s stranjo v stari izdavi. Ustregel je s tem občni potrebi in storil znanstvenemu svetu veliko uslugo. Knjiga obseza 25 pripovedij o Vilah, 11 pripovedij o Rojenicah, 11 pripovedij o »vučjem« parstirji, 74 različnih pripovedij in 32 prelepih narodnih pesmij. Preverjeni smo, da zdaj ko folkloristika vzbuja po vsem svetu občno zanimanje, tudi Valjavčeve narodne pripovedke najdejo več kupcev in bralcev, da se dičnemu možu poplačajo vsaj tiskovni stroški; velikih zaslug njegovih mu itak nihče ne more dostojno povrniti.

O Aškercévih »Balladah in romancah« so doslej zagrebški »Vienac«. »Slovenski Narod« in »Laibacher Zeitung« prinesli obširnejša poročila. Danes ponatiskujemo iz poslednjega lista izbornu oceno, katero je spisal g. Anton Funtek: »Balladen und Romanzen«. So betitelt sich das neueste Erzeugniss der slovenischen Literatur, das, beinahe zehn Druckbogen stark, an fünfzig auserlesene epische Gedichte des bisher unter dem Pseudonym »Gorazd« bekannten Dichters Anton Aškerc bietet und wegen der wahrhaft plastischen Darstellung und bedeutenden Gestaltungskraft als eine hervorragende Erscheinung auf dem heimischen Büchermarkte und eine wertvolle Bereicherung der slovenischen Literatur betrachtet zu werden verdient.

Ist schon eine Sammlung episch-erzählender Gedichte in der slovenischen Literatur eine interessante Erscheinung, sie wird es in einem noch höheren Masse, da wir im Laufe des letzten Jahrzehntes den Verfasser schätzen gelernt haben und demselben, nach den bisherigen Stimmen zu urtheilen, entschieden ein ehrenvoller Platz unter den slovenischen Dichtern gebührt. Seit dem Bestande des »Ljubljanski Zvon« bis auf den heutigen Tag erschienen in dieser Zeitschrift Aškerc's Publicationen; nahezu jede Nummer bringt an leitender Stelle Balladen und Romanzen von wahrhaft poetischem Reize, und wir glauben nicht irre zu gehen, wenn wir gerade der Redaction des »Ljubljanski Zvon« das Verdienst zuschreiben, das keimende epische Talent ihres getreuen Mitarbeiters richtig gewürdigt und denselben zu erspriesslicher Thätigkeit angeregt, vielleicht auch angeleitet zu haben.

Es ist nicht Aufgabe der vorstehenden Zeilen, auf die Einzelheiten der vorliegenden Sammlung näher einzugehen, wir fassen unser Urtheil in die Worte zusammen: Die »Balladen und Romanzen« sind ein Buch, das in der slovenischen Literatur ganz vereinzelt dasteht. Unsere heimische Kunstepik producirt nur wenig, die poetischen Werke unserer Schriftsteller sind, unbeschadet der stellenweise eingefügten erzählenden Gedichte, von ausgesprochen lyrischem Charakter, rein epische Dichter haben wir nicht. Aškerc ist also der erste Epiker der Slovenen; er ist in einem gewissen Sinne der Bahnbrecher der erzählenden Epik, er ist derzeit der hervorragendste Vertreter derselben.

Verschieden im Strophenbau, verschieden in der Wahl des Sujets, bewegen sich Aškerc's Balladen und Romanzen doch zum grössten Theile auf dem Boden der heimi-

sehen Sagendichtung. Die prächtigen Motive, die in alten Geschichtsbüchern verborgen liegen, die abgerissenen Klänge der Vorzeit, die noch gegenwärtig im Volke forttönen, er benützt sie mit feinem Verständniss für seine Schöpfungen, er haucht den frischen poetischen Odem in die todtstarrten Gestalten, ohne jedoch seine Originalität einzubüssen. Wir finden Gedichte ureigenster Erfindung, in denen ein tiefes Dichtergemüth sich mächtig offenbart; wir begegnen reizenden Stellen voll köstlicher Naivität und thaufrischer Naturwahrheit; wir sehen Bilder voll drastischer Komik, aber auch Scenen voll düsterer Tragik und ergreifender Gewalt. Die Männer der Vorzeit, um deren Haupt die Sagendichtung ihren Glorienschein gewoben, die Gestalten der Gegenwart, die so oft unbeachtet an uns vorüberwandeln, sie stehen vor uns in ihrer Wirklichkeit und und doch vom verklärenden Lichte der Poesie beleuchtet! Wir belauschen den bleichen Mönch, der da im blühenden Klostergarten träumet von vernichteten Hoffnungen, von verllorener Freiheit; wir sehen die grübelnden Kunstjünger, die da schaffen in verschlossenen Zellen; wir lächeln endlich bei den fröhlichen Gesängen, die da erklingen aus dem verborgenen Mysterium des Klosterkellers. . . . Und dazwischen rauscht es von Schlachtengesängen, vom verzweifelten Ringen der sterbenden Bauernscharen, es jauchzt das hohe Lied beglückender Liebe, es klagt wie von gebrochenen Menschenherzen. . .

(Gospod Funtek priobčuje na to dve baladi Aškercèvi v dovršenem nemškem prevodu, kateri moramo pa za danes odložiti, ker nimamo prostora.)

Einfach und dabei erhaben, knapp und dabei zutreffend, dies sind die Vorzüge, die wir bei Aškerc besonders hervorheben müssen. Dass der drängende poetische Gedanke hie und da zum Nachtheile der Form hervorbricht, wir können es nicht unbedingt verurtheilen. Doch will es uns bisweilen dünken, als hätte der Dichter so manche Härten der Sprache mildern, so manche mangelhafte Reime mit Leichtigkeit durch bessere ersetzen können; einzelne Wortformen, die er mit einer gewissen Vorliebe gebraucht, billigen wir nicht. Doch ist der Gesamteindruck, den wir von seinem Werke gewonnen, ein nachhaltender, und wir gestehen es gerne, einzelne Gedichte sind geradezu wunderschön, sowohl in der Auffassung als Ausführung.

Nach dem bisher Gesagten und bei dem Anklange, den die Aškerc'schen Balladen und Romanzen schon bei ihrer jeweiligen Veröffentlichung im »Ljubljanski Zvon« gefunden haben und noch mehr in der vorliegenden Sammlung finden werden, glauben wir von einer besonderen Anempfehlung derselben absehen zu können: wir vermissen zu unserem Bedauern nur so manche der bereits in früheren Jahren erschienenen Gedichte, hoffen aber, dass sie vielleicht in einem weiteren Bändchen Aufnahme finden werden.

Wir beglückwünschen den Verfasser zu seinen bisherigen Erfolgen und sind unter einem überzeugt, es werde ein Dichter von so eminenter Begabung seinem Volke und allen Freunden echter Poesie noch viel Schönes bieten können und sich in seinem Schaffen durch etwaige Ausfälle seiner Gegner nicht beirren lassen!

Die äussere Ausstattung des Buches ist glänzend, der Preis verhältnissmässig gering; broschirte Exemplare sind um fl. 1.30, elegant gebundene um fl. 2 bei Kleinmayr & Bamberg zu haben.

Slovenska proklamacija francoskega brigadnega generala Frianta iz leta 1797. Ko so si Francozje meseca sušca 1797 prvič osvojili Kranjsko, izdal je najprej general Bernadotte iz Logatca dne 29. sušca, potem glavni poveljnik Buonaparte iz Celovca dne 30. sušca 1797 v francoskem, nemškem in slovenskem jeziku proklamacijo na Kranjce, v kateri sta oba skušala pomiriti kranjsko prebivalstvo, ki se je od sovražnika balo raznih grozodejstev in vojinskih naklad, Ko pa je Buonaparte odrinil s Koroškega proti

Judenburgu, poklical je za seboj v Celovec dne 5. malega travna generala Bernadotta, vojaškega poveljnika na Kranjskem, kateremu je dal za naslednika brigadnega generala Frianta, dotlej poveljnika v Trstu. Tudi general Friant je skušal potolažiti Kranjce z nemško-slovensko proklamacijo, katere izvirnik nam je te dni prišel v roke in katero kot važno zgodovinsko listino tukaj ponatiskujemo:

FRAJOST.

ENAKOST.

FREIHEIT.

GLEICHHEIT.

Žovnišrina Laške Dežele.

Kriegsheer in Wälschland.

General *Friant*, poglavar čez francoske žovnjirje v' Kranjski Deželi.

Der Brigadegeneral *Friant*, Befehlshaber der französischen Truppen an die

Na Krajuce.

Bewohner Krains.

Poglavitni General Bonaparte (sic!) inu njemu podložni General Bernadotte so že skuzi njih oznaneno povelje vam skazali ta isto pravico inu dobroto, po katirih se oni vižajo. Oni so vam oblubili, de vaša vera, vaše premoženje, inu vaše peršone bodo pred usako škodo inu zabavo obvarvane. Vse to vam spet perterdim. Vi ste žę tę dobrote letih dvęh Generalov skušali, kir niste bli nobenimu davku podverženi.

Der Heerführer Buonaparte und der Abtheilungsgeneral Bernadotte gaben Euch die Gefühle der Gerechtigkeit und Menschlichkeit, die sie beseelen, bereits selbst zu erkennen. Sie versprochen Euch Sicherheit eurer Personen, eures Eigenthums; Verehrung eures Gottesdienstes. Ich erneuere Euch hier diese Versicherung. Die Wohlthaten dieser zweien Befehlshaber fühlet Ihr durch die Befreiung von allen Kriegsbeiträgen.

Kaj ne, de za vol letih toko posebnih gnad ste vi dovžni pruti njim hvaležni biti? Vender oni od vas nič nočejo imęti. Očejo samo, de bi vi mirno inu pokoino v' vaših hišah ostali; de bi vi nič ne imęli opraviti v' leti vojski, katera bode v kratkim s' enim srečnim miram sklenena; inu de bi vi radovolno dopolnili, kar bo vam k' postrežbi tę francoske žovnišrine naloženo.

Es ist kein Zweifel, dass Euch so viel Güte zur Erkenntlichkeit verbindet. Und doch fordern sie keine von Euch —. Sie wollen blos, dass Ihr Euch still und ruhig in euren Wohnungen haltet; dass Ihr Euch auf gar keine Art in einen Krieg, dem der Friede schnell ein Ende machen wird, mischet, und die Lieferungen zum Dienste des französischen Heeres, die man von Euch verlangen wird, leistet.

Če pak, vse drugači kokor je vupat, nekateri nehvaležni ljudę na njih dovžnost pozabijoči, bi se podstopili ukup se spraviti, inu francoskim žovnjirjam super se postaviti, bodo na eno nar bol strašno vižo postrafani, inu taisti kateri bodo s' orožjam v rokah ujeti, bodo precej okoli perneseni.

Sollten jedoch wider alle Erwartung, undankbare Köpfe alle Empfindung vergessen, und durch Zusammenrottungen für die Sicherheit und Ruhe der Kriegsvölker Besorgnisse zu erregen suchen; diese würde das schrecklichste Beispiel treffen, und alle, die man mit den Waffen in der Hand ergreifen, würden des Todes sein.

Leta je štrafinga hudobnim name-niena; nič satorei ti dobri inu mirni ljudę se nimajo batj.

Dieses ist die Strafe für Uebelgesinnte; ruhige Einwohner haben nichts zu fürchten.

Iz poglavitniga Quartierja Teržaškiga Męsta na 28. dan Mesza Germinala, ali zelenarja, v' pętim lęti ene inu nerazdęlive francoske republike, ali na 17. dan maliga travna. (1797. Ured)

Aus dem Hauptquartier zu Triest am 28ten Tage des Keimmonats im 5ten Jahr der einen und untheilbaren französischen Republik, das ist am 17ten April 1797,

General *Friant*.

Der Brigadegeneral *Friant*.

Duh Trstenjakov po »Ljubljanskem Zvonu«. — »Slovenec«, s katerim je naš list, odkar je zdaj že pokojni g. Jerič stopil iz njega uredništva, ves čas živel v miru, priobčil je dne 24. malega travna t. l. v svoji 93. številki pod zgoraj navedenim naslovom dolg članek, katerega otrovno želo se obrača tudi zoper podpisane urednika kot c. kr. okrajnega šolskega nadzornika. Povod »Slovenčevega« članka je dalo kratko poročilce, natisnjeno v 4. št. letošnjega »Ljubljanskega Zvona« o Trstenjakovem spominskem večeru, katerega je priredilo dne 29. sušca t. l. »Pisateljsko podporno društvo« v ljubljanski čitalnici. Urednik »Ljubljanskega Zvona«, kakor vedó vsi udeleženci, pri tem spominskem večeru ni bil navzočen, pač pa je naprosil svojega prijatelja, naj mu za »Ljubljanski Zvon« spiše kratko notico o njem. Dotično poročilo podaja med drugimi stvarmi tudi 14 vrstic obsežen posnetek slavnostnega govora, katerega je ta večer govoril g. dr. D. Majaron o Trstenjaku. Tam se bere tudi stavek: »Trstenjak je skoro jedino le s slovensko inteligenco, zlasti mlajšo, občeval in dopisoval, ni bil suženj svojega stanu, ker ni iskal dogmatikov, nego resnicoljubnikov in takih, ki so po idealih hrepeli.« Sicer pravi g. dr. Majaron v popravku, katerega je poslal »Slovincu« in na katerega je opozoril tudi nas, da ni govoril teh besed — toda urednik naš ni mogel tega vedeti, ker ga, kakor rečeno, ni bilo pri slavnosti. Naravno je tudi, da naš poročevalec govora ni navajal dobesedno, ampak da je brez prave zveze navedel samó najmarkantnejše besede, ki so dobile tako morebiti drugačen pomen, nego jim ga je dal govornik. Toda kdor mirno, razsodno in razborito bere dotične vrstice, najde v njih — vsaj na urednika so naredile ta vtisek — da je hotel govornik reči: »Trstenjak ni bil noben stenolom (»aries«) radikalne stranke med duhovniki; hodil je svojo zlato srednjo pot (»Juste milieu« se je podpisaval večkrat sam) zatorej je rad občeval tudi s posvetnimi književniki. Trstenjak pri posvetnem razumnstvu ni iskal momentov, ki jo ločijo od duhovnikov, ampak momentov, ki jo družijo z njo.«

Urednik je dr. Majaronovim besedam dajal takšen pomen, zatorej jih je natisnil »bona fide«.

Kaj pa pisalec »Slovenčevega« članka izvaja iz zgoraj navedenih besed? Z divno domišljijo in veliko strastjo izvaja iz njih, da Trstenjaku dogmatiki niso bili resnicoljubi; da je bil Trstenjak največji izvržek svečeniškega stanu; da je bil licemerec in kruhoborec, ki je zlorabljal svojo cerkveno oblast; da je bil najbolj neznačajan duhovnik, kar si jih moremo misliti — vse to podtika govorniku. Kdo bi se pri teh besedah »Slovenčevega« — »modroslovca« ne domislil Mephistophelovih besed:

»Mit Worten lässt sich trefflich streiten,
Mit Worten ein System bereiten,
An Worte lässt sich trefflich glauben,
Von einem Wort lässt sich kein Jota rauben.«

Pisalec omenjenega »Slovenčevega« članka pa napada tudi mene kot c. kr. okrajnega šolskega nadzornika; pravi, da sem sam živa priča, kako potrebna nam je verska šola; vpraša: »Kje je tu garancija za versko-nravno izgojo mladine?« in se boji, da tudi proti »brezverskim« učiteljem ne izpolnujem svojih uradnih dolžnostij. In to vse zategadelj, ker sem posnetek dr. Majaronovega govora natisnil v »Ljubljanskem Zvonu«!

Najprej bi »Slovenčevega« pisalca vender rad vprašal, kje je poslušal svoj collegium logicum. — Kako pa more urednik »Ljubljanskega Zvona« odgovoren biti za to, kar je govoril ali kar ni govoril g. dr. Majaron? Kaj se tudi g. urednik »Slovenčev« identificira z vsem, kar je tiskano v njem? — G. dr. Lampe n. pr. priobčuje v svojem listu razpravo o rokovnjačih, ali kaj bi rekli pametni ljudje, ko bi kdo vstal in rekel: »G. dr. Lampe opisuje v svojem listu rokovnjače. Sumnjam je zatorej, da mu prijaajo tisti socijalistični nazori kakor tem Iz Marijanišča z njim.« — Kaj ni bila dolžnost »Ljubljanskega Zvona« omeniti dr. Majaronov govor, bodisi že takšen ali takšen? Kako

more pisalec »Slovenčev« mojo osebo stikati z govorom dr. Majaronovim in ta govor zlorabiti v to, da denuncira moje uradno poslovanje?

Težko in zoprno se je človeku zagovarjati proti napadom, iz trte izvitim in pisanim z očitno škodoželjnim namenom. Ali ravno zato, ker je pisalec »Slovenčev« svoj namen pokazal preočitno, ker že agresivni napis dotičnemu članku izdaja, da napad ne meri samo na g. dr. Majarona, ampak tudi na mene, prisiljen sem mu odgovoriti to:

1. Za svojega blizu triletnega poslovanja kot c. kr. okrajni šolski nadzornik v šolskem okraji radovljiskem sem živel z vsemi ondrotnimi duhovniki v miru in prijaznosti, z nekaterimi celo v osebnem prijateljstvu. Učiteljstvo sem pri vseh javnih okrajnih konferencah, kakor tudi v privatnih razgovorih opominjal, naj pri pouku in vzgoji z duhovniki delujejo zložno, ker samo tedaj, kadar se učitelj in duhovnik vzajemno podpirata, možno je pri vzgoji šolske mladine doseči lepih uspehov. — Ko sem bil leta 1889. iz Radovljice premeščen v Ljubljano, zahvalil se mi je v polno zbrani seji c. kr. okrajnega šolskega sveta radovljiskega g. dekan Jožef Razboršek s toplimi besedami, da sem za svojega uradnega poslovanja njega, gg. katehete in vse cerkvene organe pri šolstvu izdatno podpiral, ter je zahteval, da se ta njegova zahvala zabeleži v sejni zapisnik.

Drug ud c. kr. okrajnega šolskega sveta, c. kr. upokojeni vojaški duhovnik g. Fr. Čarman, izrekel je, da se z izjavo dekanovo popolnoma sklada, ter je tudi zahteval, da se to zapiše v sejnem zapisniku.

2. V seji c. kr. mestnega šolskega sveta ljubljanskega dne 2. grudnia 1889. leta izrekel mi je ljubljanski župan, preblagorodni gospod Peter Grasselli, zahvalo za moje taktno in uspešno uradno poslovanje kot c. kr. okrajni šolski nadzornik, in tej zahvali so se pridružili vsi udje c. kr. mestnega šolskega sveta, med njimi brez pridržka tudi g. kanonik Andrej Zamejec, kar je tudi zabeleženo v dotičnem zapisniku.

3. »Brezverskih učiteljev« pri svojem uradnem poslovanju nisem našel nikjer. Kako pa se je pod mojim nadzorstvom godilo učiteljem, ki so se ostentativno ogibali nedeljske maše, to »Slovenčevemu« pisalcu lahko pové č. g. Bl. Artelj, župnik kranjsko-gorski.

4. Kake nazore imam o versko-nravni vzgoji naše mladine, to sem v navzočnosti ljubljanskega učiteljstva, šolske mladine in mnogobrojne odlične gospode določno in jasno povedal v daljšem govoru dne 4. vinotoka 1889, ko smo odpirali novo ljudsko šolo v Poljskih ulicah v Ljubljani. Visok dostojanstvenik mi je rekel po govoru: »Sie haben heute sehr treffend gesprochen«; g. mestni katehet Janez Smrekar me je osebno zahvalil za migljaje, katere sem dal v svojem govoru učiteljem in roditeljem, in isti »Slovenec« je rekel v svojem poročilu tisti večer, da je bil moj govor »lep«. Jaz svojih nazorov o versko-nravni vzgoji naše mladine od dne 4. vinotoka 1889. nisem v ničem izpremenil; ako so tedaj ti nazori »lepi«, zakaj me bije?

Kakšnih garancij še zahtevate?

Brezvestne rokovnike, ki so iz sebičnih in zlobnih namenov po krivem tožili ali ovajali svoje sograjane sodišču, imenovali so stari Atenci »sykophantes«; kakšno ime pristaje brezimnemu pisalcu, ki me v navedenem članku grdi brez vse dejanske podlage in brez vsakega poudara — to razsoditi prepuščam z mirno vestjo vsem poštenim in resnicoljubnim ljudem. »Slovenca« pa prosim, da popravi krivico, katero mi je storil.

Fr. Levec.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrta leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Lastniki in založniki: Fr. Levec i. dr. — Izdajatelj in odgovorni urednik: Fr. Levec. Uredništvo in upravnštvo v Ljubljani, v Medijatovi hiši na Dunajski cesti, 15.

Tiska »Narodna tiskarna« v Ljubljani.